

STUDENCKIE

zeszyty naukowe

System przestrzeni publicznych – metody badań

Raport z badań przeprowadzonych przez Koło Naukowe Gospodarki Przestrzennej

Pod redakcją naukową

Magdaleny Śliwy

S Z N 1 / 2 0 1 8

Redaktor naukowy:

Magdalena Śliwa

Autorzy tekstów:

Magdalena Śliwa, Beata Mańska, Łukasz Sikora

Recenzent:

Marzena Heliak

Redakcja językowa:

Renata Żemojcin (język polski), Jacek Jędrzejowski (język angielski)

Kolegium Redakcyjne:

dr Edyta Szafranek

dr Maja Krasucka

dr inż. Magdalena Śliwa

dr Laura Płatkowska-Prokopczyk

dr Agnieszka Bobrowska

Rada Programowa:

prof. dr hab. Ewa Bogacka-Kisiel

dr hab. inż. Adam Czerwiński prof. UO

dr hab. Adam Drobnik prof. UE

dr hab. Krystyna Hanusik prof. UO

dr hab. Sabina Kauf prof. UO

dr hab. Urszula Łangowska-Szcześniak prof. UO

dr hab. Marta Maciejasz-Świątkiewicz prof. UO

dr hab. inż. Rafał Matwiejczuk prof. UO

prof. dr hab. Janusz Słodczyk

prof. dr hab. Stanisława Sokołowska

dr hab. Iveta Vozňáková prof. UO

dr hab. Agata Zagórska prof. UO

Publikacja elektroniczna. Publikacja powstała na podstawie badań przeprowadzonych przez studentów Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego w roku akademickim 2014/2015.

Wydawca: Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2018, szn.we.uni.opole.pl

ISBN: 978-83-7395-802-9

Spis treści

WSTĘP.....	4
HARMONOGRAM PRAC I ETAPY BADAŃ W PROJEKCIE „PRZESTRZENIE W SIECI”	7
DELIMITACJA I KLASYFIKACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH OPOŁA	22
PRZESTRZEŃ PUBLICZNA W ASPEKCIE SOCJOLOGICZNYM	29
KOMUNIKACYJNA ROLA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	41
KOMPOZYCJA URBANISTYCZNO-ARCHITEKTONICZNA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH.....	47
TERENY ZIELENI JAKO PRZESTRZEŃ PUBLICZNA	54
WYDARZENIA KULTURALNE W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ.....	58
ZAKOŃCZENIE	65
BIBLIOGRAFIA	67
LISTA OSÓB PROWADZĄCYCH BADANIA.....	69
Załącznik 1. Wykazy	
Załącznik 2. Formularze	
Załącznik 3. Wyniki badań	

WSTĘP

Pierwszy tom „Studenckich Zeszytów Naukowych” Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego otwiera serię prezentacji prac studentów, którzy pod opieką naukową swoich mentorów, wykładowców podejmują różnorodne badania. Zakres prac prowadzonych przez studentów jest tak szeroki, a wyniki badań tak bogate, że warto ująć je w cykl wydawniczy. Publikacje adresowane są przede wszystkim do najmłodszych naukowców i praktyków, ale być może także doświadczeni zawodowo eksperci również znajdą interesujące dla siebie artykuły, nowoczesne metody pracy, ważne i ciekawe wyniki badań, a przede wszystkim opinie młodszych pokoleń na temat różnych zagadnień badawczych. Wychodząc również naprzeciw współczesnym oczekiwaniom młodzieży, zdecydowano się na publikację elektroniczną „Zeszytów” z nadzieją, że będą one przez to powszechnie dostępne.

Niniejszy tom „Studenckich Zeszytów Naukowych” jest szczególnie ważny dla kadry naukowej Wydziału Ekonomicznego, ponieważ prezentowane są w nim wyniki badań studentów kierunku gospodarka przestrzenna. Jest to o tyle istotne, że w roku akademickim 2017/2018 kierunek ten obchodzi swoje 10-lecie na Uniwersytecie Opolskim. Uczestnicy projektu są już absolwentami, wykorzystującymi swoje doświadczenia studenckie w pracy zawodowej, warto jednak sięgać do efektów ich pracy podczas studiów nie tylko ze względów sentymalnych, ale także badawczych i praktycznych. Z jednej strony widać, jak proces kształcenia wpłynął na poszczególne osoby, z drugiej zaś każda z nich wniosła potem do nauki i praktyki coś od siebie.

Studenci zrzeszający się w Kole Naukowym Gospodarki Przestrzennej (KNGP) w roku akademickim 2014/2015 przygotowali obszerny projekt poświęcony przestrzeniom publicznym. Podjęty temat na początku wydawał się łatwy, tym bardziej że badania były prowadzone w Opolu – miejscu studiowania badaczy, a publikacji o przestrzeniach publicznych było dosyć dużo. Projekt miał stanowić pewne podsumowanie, przegląd i głównie wyznaczenie kierunków rozwoju przestrzeni publicznych Opola. W trakcie badań okazało się jednak, że już delimitacja i klasyfikacja przestrzeni publicznych sprawia sporo trudności. Późniejszy dobór metod badawczych i próba oceny zagospodarowania, estetyki czy funkcjonowania przestrzeni publicznych stanowiły prawdziwe wyzwanie nie tylko dla młodych badaczy, ale także dla opiekunów naukowych.

W projekcie wzięło udział 42 studentów, którzy przeprowadzili wszystkie opisane badania. Byli to głównie studenci gospodarki przestrzennej i ekonomii. Opiekę naukową sprawowali pracownicy Uniwersytetu Opolskiego: dr inż. Magdalena Śliwa, dr Edyta Szafranek; w roli ekspertów

uczestniczyli dr Monika Paradowska, dr Borys Cymbrowski. Projekt prowadzony był pod patronatem prof. dra hab. Janusza Słodczyka. Poza tym wsparciem studentów podczas prowadzenia badań byli: pracownicy Urzędu Miasta Opola – Grażyna Rącka, Tomasz Zawadzki; członkowie stowarzyszeń i organizacji, w tym: Opolskiego Projektora Animacji Kulturalnych – Seweryn Ptak; Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław – Małgorzata Bartyna-Zielińska, Paweł Karpiński; Stowarzyszenia Architektów Polskich; Narodowego Centrum Piosenki Polskiej – Rafał Poliwoda. Projekt wspierany był również przez media takie jak: urbnews, urbanistyka.info, gazeta.pl, opole.pl.

Przeprowadzony projekt można podzielić na kilka odróżniających się części. W pierwszym etapie prac (2014 r.) przygotowywano się do badań, określono zakres przestrzenny i czasowy. Ustalono, że studenci będą prowadzić badania w Opolu, w jego granicach administracyjnych, a ich szczególnym zainteresowaniem cieszyło się śródmieście. Zamówiono podkłady mapowe, tj. ortofotomapę, pobrano bazę obiektów topograficznych, co zostało wykorzystane na potrzeby opracowania map, schematów oraz inwentaryzacji. Przygotowania podsumowano podczas debaty publicznej, w której uczestniczyli nie tylko studenci, ale również pracownicy naukowcy, praktycy oraz pasjonaci tematu. Najdłuższy etap obejmował prowadzenie badań, które odbywały się przede wszystkim w terenie. Szczegółowy opis badań znajduje się w poszczególnych rozdziałach niniejszej publikacji, stanowiąc istotę pracy. Badania podsumowano podczas konferencji w Kędzierzynie-Koźlu (2015 r.). Opis kolejnych wydarzeń towarzyszących projektowi znajduje się w ostatnim rozdziale.

Interesujące są wnioski z przeprowadzonych badań. Chociaż w literaturze przedmiotu znane są różne ujęcia przestrzeni, ich klasyfikacje, zasady kształtowania, to bardzo trudno było stworzyć zamkniętą listę przestrzeni, a jeszcze trudniej wytypować przestrzenie wskazane do przeprowadzenia badań. Miasto stanowi skomplikowany system składający się z wielu różnorodnych elementów zajmujących określoną przestrzeń. Można by się zastanowić, czy miasto może być w całości traktowane jako przestrzeń publiczna. Tak naprawdę każdą przestrzeń mieszkańcy mogą obserwować lub użytkować, odczuwając spokój – jeśli przestrzeń ta jest uporządkowana i estetyczna, bądź niepokój – jeśli jest dysharmonijna. Estetyczna bądź chaotyczna przestrzeń oddziałuje na człowieka nawet, jeśli nie ma on z nią bezpośredniego kontaktu, wywołuje określone emocje. Każdy mieszkaniec miasta poprzez codzienne życie, swoje zachowania wpływa na przestrzeń i jej zagospodarowanie, chociaż bardzo często nie zdaje sobie z tego sprawy. Czy jest to istotne w prowadzonych badaniach? Z pewnością tak i należy mieć na względzie, że każdy, nawet najmniejszy, fragment przestrzeni może odgrywać istotną rolę w funkcjonowaniu miasta. Może być miejscem spotkań albo ważnym łącznikiem ułatwiającym dostęp do innych terenów. Dlatego też studenci przyjęli tezę, że przestrzenie publiczne powinny stanowić system. Przyjętą tezę udało się

potwierdzić poprzez szereg prowadzonych badań, a jednocześnie zauważono, że zagadnienie systemu przestrzeni publicznych jest złożone i wymaga szerokiego spojrzenia.

HARMONOGRAM PRAC I ETAPY BADAŃ W PROJEKCIE

„PRZESTRZENIE W SIECI”

WORK SCHEDULE AND RESEARCH STAGES OF "SPACES ON THE NETWORK" PROJECT

Abstrakt: Biorąc pod uwagę, iż przestrzenie publiczne przeznaczone są dla ogółu społeczności oraz że są miejscem spotkań wielu ludzi i różnych wydarzeń, nie powinny być analizowane jedynie teoretycznie na podstawie map, wizualizacji czy też literatury, ale również poprzez badania empiryczne. Badania takie należy zatem prowadzić z wykorzystaniem inwentaryzacji, obserwacji, rozmów, ocen. Tak szeroki zakres prac wymaga przyjęcia określonego czasu badań uwzględniającego nie tylko zmianę dni tygodnia czy miesiąca ale nawet zmianę pór roku. Dlatego też projekt „Przestrzenie w sieci” zaangażował tak wiele osób w szereg różnorodnych wydarzeń towarzyszących.

Słowa kluczowe: przestrzenie publiczne, wydarzenia, gry miejskie

Abstract: Considering that public spaces are designed for the general public and that they are a meeting place for many people and various events, they should not be analyzed only theoretically on the basis of maps, visualizations or literature, but also through empirical research. Such research should therefore be carried out with the use of inventory, observation, interviews and evaluations. Accordingly, the resultant wide range of works requires adopting specific research time which takes into account not only the change of days of the week or month, but even the change of seasons. That is why the project "Spaces on the network" has involved so many people in a number of various accompanying events.

Key words: public spaces, events, city games

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Przeprowadzony przez studentów Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej projekt „Przestrzenie w sieci” dotyczący badania systemu powiązań przestrzeni publicznych Opola składał się z szeregu spotkań roboczych, badań prowadzonych w terenie oraz wielu wydarzeń. Zwieńczeniem projektu były warsztaty, które odbyły się podczas konferencji z cyklu „Miasta XXI wieku” organizowanej przez Katedrę Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej na Wydziale Ekonomicznym Uniwersytetu Opolskiego. W projekcie wzięło udział wiele osób, w tym studentów głównie z Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej, a także pracowników naukowych – kadry Uniwersytetu Opolskiego oraz osób z zewnątrz. Studenci prowadzący projekt byli zaangażowani i otwarci na współpracę. Wielokrotnie zwracali się z prośbą o pomoc w opracowaniu poszczególnych etapów do pracowników Urzędu Miasta Opola, stowarzyszeń. Szczególne podziękowania kierowane są więc do Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział Opole, Stowarzyszenia Opolski Projektor Animacji Kulturalnych, Grupy IMPRO, studenckiej telewizji SETA.

Przyjęte na początku założenia wymagały w trakcie badań weryfikacji. Przed rozpoczęciem badań wydawało się oczywiste, że przy udziale dużej grupy studentów możliwe jest przebadanie

wszystkich przestrzeni publicznych miasta. Badania poprzedzono więc sporządzeniem szczegółowego wykazu przestrzeni publicznych uwzględniającego ich klasyfikację czy funkcję (Załącznik 1). Gdy okazało się, że zidentyfikowanych przestrzeni jest bardzo dużo, a lista mogłaby być jeszcze bardziej rozbudowana, zdecydowano się na przyjęcie pewnego zakresu przestrzennego badań. Przyjęto więc, że dla studentów przebywających w centrum miasta i znających je dobrze badanie i ocena przestrzeni śródmiejskich będą nie tylko łatwiejsze ale również dogłębne. Zakres przestrzenny badań ograniczono więc do śródmieścia Opola, ale w kolejnym etapie należało wybrać te przestrzenie, w których będą prowadzone szczegółowe prace. Wybór przestrzeni musiał uwzględniać również ich klasyfikację, tak by nie badać tylko jednej kategorii, a także by odpowiadał różnym aspektom zespołów badawczych, tj.: społecznym, komunikacyjnym, kompozycyjnym, kulturowym czy zieleni.

Przygotowując harmonogram prac, studenci mieli bardzo dużo różnych pomysłów na przeprowadzenie badań, zwłaszcza w terenie, z wykorzystaniem improwizacji, różnych sposobów przemieszczania się między przestrzeniami i prób ich użytkowania. Ograniczenie czasu narzuciło wybór tylko części z proponowanych pomysłów.

Wydarzenia towarzyszące projektowi

Cały projekt obfitował w przeróżne wydarzenia, warto więc wspomnieć przynajmniej kilka z nich. Należy podkreślić przede wszystkim, że od początku projekt miał opracowane logo i hasło przewodnie (ilustracja 1) i tym samym był zauważalny w mediach.

Ilustracja 1. Logo i hasło przewodnie projektu

Źródło: projekt K. Śliwa.

Gra miejska

W dniu 9 października 2014 r. członkowie Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej zorganizowali grę miejską, w której wzięli udział studenci pierwszego roku gospodarki przestrzennej Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego. Podczas tego wydarzenia studenci mieli okazję nie tylko być w przestrzeni publicznej Opola, ale również zapoznać się z inicjatywami podejmowanymi przez Koło Naukowe. W grze miejskiej uczestniczyło 24 studentów pierwszego roku. Zostali oni podzieleni na trzy grupy, a potem na jednej z wybranych tras mieli przeprowadzić inwentaryzację śródmieścia Opola. Uwaga graczy miała zostać skupiona na odszukaniu m.in. miejsc kultury, rozrywki oraz usług gastronomicznych zlokalizowanych w śródmieściu. Zdobyte informacje zostały naniesione na mapę pt. „Niezbędnik Studenta I roku”. Po burzliwych naradach jury wyłoniło zwycięską pracę, której autorami okazał się zespół „Rosomaków”.

Debata publiczna

Ważnym wydarzeniem w ramach prowadzonego projektu była debata publiczna. „Tędy droga (?)” – pod takim hasłem przebiegała IV Debata Studencka z cyklu „Gospodarka przestrzenna – twórzmy dziś przestrzeń jutra”, zorganizowana przez Koło Naukowe Gospodarki Przestrzennej działające przy Katedrze Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego. Debata odbyła się 3 grudnia 2014 r. w Studenckim Centrum Kultury (ilustracje 2, 3). Jej celem było poddanie pod dyskusję zaproponowanych metod i narzędzi badawczych, które miały posłużyć podczas przeprowadzania analiz przestrzeni publicznej Opola. Było to spotkanie organizowane pod patronatem naukowym JM Rektora Uniwersytetu Opolskiego prof. dra hab. Stanisława S. Nicieji oraz Prorektora Uniwersytetu Opolskiego i jednocześnie Przewodniczącego Rady Programowej Kierunku Gospodarka Przestrzenna prof. dra hab. Janusza Słodczyka.

Ilustracja 2. Plakat promujący debatę publiczną

Źródło: projekt K. Bucher.

W debacie wzięli udział zaproszeni specjaliści, którzy na co dzień poprzez swoją pracę oraz rozwijanie pasji wpływają na kształt przestrzeni publicznych. Wśród zaproszonych byli: dr Borys Cymbrowski, zastępca Dyrektora Instytutu Socjologii ds. Dydaktyki i Studentów Uniwersytetu Opolskiego, Seweryn Ptak, prezes Stowarzyszenia Opolskiego Projektora Animacji Kulturalnych (OPAK), Paweł Karpiński, członek Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, dr Monika Paradowska, pracownik naukowy Katedry Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Opolskiego, Małgorzata Bartyna-Zielińska, sekretarz Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, Małgorzata Adamowicz-Nowacka, prezes Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział Opole.

Na początku spotkania przedstawiciele pięciu zespołów badawczych przedstawili główne założenia i cele badań. Zaproszeni goście oraz uczestnicy debaty, dzieląc się swoim doświadczeniem, rozpoczęli dyskusję odnoszącą się zarówno do inicjatyw studentów, jak i do dodatkowych propozycji pomocnych w analizach przestrzennych.

Ilustracja 3. Fotografie z debaty publicznej: po lewej – zespół ekspertów zaproszonych do uczestnictwa w debacie, po prawej – uczestnicy dyskusji

Źródło: fot. KNGP.

Wszystkie zabrane głosy stanowiły cenny wkład w dyskusję, ponieważ odnosiły się do zagadnień ważnych z punktu widzenia ekspertów różnych dziedzin. Stwierdzono, iż przestrzeń ogólnodostępna miast nie może być projektowana tylko zgodnie z zamysłem architektonicznym, ale powinna również uwzględniać połączenia komunikacyjne, powiązania systemu zieleni miejskiej, wiedzę z zakresu socjologii przestrzeni oraz zasady kompozycji urbanistycznej. Podkreślono także istotę kultury i sztuki jako narzędzi sprzyjających kreowaniu tożsamości nowych przestrzeni miejskich.

W przeprowadzonej debacie istotne było nie tylko merytoryczne przygotowanie studentów i pozyskanie informacji od uczestników dyskusji, ale również organizacja wydarzenia, w tym jego promocja, podsumowanie, przygotowanie protokołu.

W dniu 2 grudnia 2014 r. w Studenckim Centrum Kultury odbyła się IV Debata Studencka z cyklu „Gospodarka przestrzenna – twórzmy dziś przestrzeń jutra”. Debata przebiegała pod hasłem przewodnim „Tędy droga (?)” i była zorganizowana przez Koło Naukowe Gospodarki Przestrzennej działające przy Katedrze Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego. Było to kolejne spotkanie organizowane pod patronatem naukowym JM Rektora Uniwersytetu Opolskiego prof. dr. hab. Stanisława S. Nicieji oraz Prorektora Uniwersytetu Opolskiego oraz jednocześnie Przewodniczącego Rady Programowej Kierunku Gospodarka Przestrzenna prof. dr. hab. Janusza Słodczyka.

Debata dotyczyła realizowanej obecnie przez studentów koła naukowego inicjatywy „Przestrzenie sieci – projekt systemu powiązań przestrzeni publicznych Opola”. Jej celem było poddanie pod dyskusję zaproponowanych metod i narzędzi badawczych, które mają posłużyć podczas przeprowadzania analiz przestrzeni publicznej Opola.

W debacie wzięli udział zaproszeni specjaliści, którzy na co dzień poprzez swoją pracę oraz rozwijanie pasji wpływają na kształt przestrzeni publicznych. Wśród zaproszonych byli: dr Borys Cymbrowski, zastępca Dyrektora Instytutu Socjologii ds. Dydaktyki i Studentów Uniwersytetu Opolskiego, Seweryn Ptak, prezes Stowarzyszenia Opolskiego Projektora Animacji Kulturalnych (OPAK), Paweł Karpiński, członek Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, dr Monika Paradowska, pracownik naukowy Katedry Geografii Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Opolskiego, Małgorzata Bartyna-Zielińska, sekretarz Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, Małgorzata Adamowicz-Nowacka, prezes Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział Opole.

W pierwszej kolejności opinię na temat zaproponowanych przez studentów metod badawczych wyrazili zaproszeni specjaliści, którzy pozytywnie odnieśli się do przyjętych założeń.

Borys Cymbrowski stwierdził, iż przedstawione metody badawcze na pewno wzbudzą zainteresowanie ludzi, którzy przebywają w przestrzeniach publicznych i którzy w pewien sposób wiążą z nią swoje hobby bądź zawód (np. aktorzy). Podkreślił, iż zasadne jest to, że badanie uwzględnia czynnik ludzki, ponieważ to ludzie powinni mieć wpływ na kształtowanie przestrzeni.

Monika Paradowska zauważyła, że powinno się zastosować podejście systemowe i połączyć wszystkie przestrzenie, uwzględnić to, jakie funkcje pełnią, oraz określić, jakie grupy wiekowe z nich korzystają. Wybrane metody są dobre, a wyniki ankiet i macierzy są sposobami subiektywnymi. W badaniach tych powinno się również zwrócić uwagę na to, z jakich środków transportu korzystają mieszkańcy.

Paweł Karpiński podkreślił doniosłą rolę zieleni w gospodarce przestrzennej, zaznaczając, iż w tej kwestii jest wiele do zrobienia, ponieważ zieleni w Polsce jest marginalizowana. Zaproponował jednocześnie przeprowadzenie testów sprawdzających możliwość swobodnego przejścia terenami zieleni.

Małgorzata Adamowicz-Nowacka wyraziła nadzieję, że wyniki badań będą mogły być wykorzystane w praktyce przez władze miasta. Stwierdziła także, że jako publiczne należy uznać wszystkie przestrzenie między budynkami, dla których powinno się jasno określić cele, by wiedzieć, których nie wolno zniszczyć, co można w nich poprawić, aby przestrzeń publiczna była użyteczna.

Małgorzata Bartyna-Zielińska zwróciła uwagę na aspekt partycypacji społecznej i możliwości wypełniania przez mieszkańców przedstawionych tabel, ankiet, co pozwoliłoby na trafniejsze określenie ich potrzeb oraz oczekiwanych zmian w przestrzeni miasta. Można zorganizować spotkania, podczas których mieszkańcy mogą podzielić się swoimi spostrzeżeniami. Dzięki takim spotkaniom mieszkańcy czują, że współuczestniczą w tworzeniu, kreowaniu przestrzeni.

Seweryn Ptak zauważył, iż aspekt kulturalny jest często pomijany w projektach. Dlatego też warto zastanowić się, na ile przestrzeń publiczna wpływa na kreowanie wydarzeń kulturalnych. Warto zadać sobie pytanie: dlaczego w Opolu jest tak mało działań streetartowych? Poza tym dobrze by było się zastanowić, które przestrzenie, np. opuszczone czy zdewastowane, można powierzyć artystom jako inspiracje.

Po wypowiedziach ekspertów rozpoczęła się dyskusja, podczas której publiczność mogła zadawać pytania zarówno studentom realizującym projekt, jak i ekspertom. Zadano następujące pytania:

- **Daria Ignasiak: Określenie „przestrzeń publiczna” jest często używane, ale które przestrzenie publiczne powinno się wziąć pod uwagę?**

Odpowiedzi udzielił dr Borys Cymbrowski: Wcale nie jest tak łatwo zdefiniować słowo „przestrzeń”. Dziś jest ono modne, ma wartość polityczną. Z jednej strony mówi się o oddawaniu mieszkańcom przestrzeni, a z drugiej strony likwiduje się zawód urbanisty. Przestrzeń o charakterze publicznym staje się przedmiotem sporu. W przestrzeni tej dochodzi do wymiany myśli, realizuje się różne interesy.

- **Marek Nowacki: Prowadząc badania, dążymy do tego, aby wyniki były prawdziwe. Czy przeprowadzając badania ankietowe, jesteśmy w stanie uzyskać prawdziwe wyniki?**

Odpowiedzi udzielił dr Borys Cymbrowski: Badania nie mają charakteru obiektywnego, ale narzędzia badawcze gwarantują duży stopień obiektywności. Pytania są bardzo szczegółowe, co pozwala na większy obiektywizm, niż gdyby były one okrojone. Każdy przypadek ma charakter indywidualny i należy uwzględnić różne punkty widzenia.

- **Michał Różański: Ankiety są nudne, przestarzałe, czasochłonne, kosztochłonne i mało efektywne. Czy nie byłoby znacznie lepiej badać przestrzeń poprzez nowoczesne narzędzia, np. aplikacje na telefonie?**

Odpowiedzi udzielili:

- prof. dr hab. Janusz Słodczyk: Przeprowadzanie badań na smartfonie nie dałoby jasnych odpowiedzi, ponieważ starsi ludzie także powinni mieć możliwość wypowiedzenia się i wyrażenia swojej opinii. Często eliminuje się ludzi starszych, niepełnosprawnych, dedykując badania do osób młodych, wychodząc z założenia, że to oni będą korzystać z przestrzeni. Należy dążyć do tego, by wszystkie grupy społeczne były uwzględnione w badaniach.
- Michał Różański: Ze smartfonów nie korzystają tylko młodzi ludzie, ale łatwiej zachęcić ludzi do przeprowadzenia badania drogą elektroniczną niż przez ankietę papierową.
- Małgorzata Adamowicz-Nowacka: Poprzez badania takie nie można przyzwyczajać ludzi do tego, że dostają łatwe, kolorowe obrazki. Przestrzeń to jest coś, co zostaje z nami na lata.

- **Joanna Świacka: Czy organizowanie wydarzeń kulturalnych w Opolu to trudne zadanie? Jakie są bariery w tych przestrzeniach utrudniające organizację danych wydarzeń?**

Odpowiedzi udzielił Seweryn Ptak: Zależy, jakie wydarzenie i jaką przestrzeń wybierzemy. Przeszkodą są aspekty techniczne. Łatwiej jest zorganizować performance.

- **Dorota Forys: Czy atrakcyjność przestrzeni zależy od jej dostępności?**

Odpowiedzi udzieliła dr Monika Paradowska: Różni ludzie, w różnych grupach społecznych, wiekowych korzystają z przestrzeni publicznych, i w różnych celach. Trzeba stawiać na transport. Istotny jest także podsystem w odniesieniu do mniejszych przestrzeni publicznych. Sugerowałam, aby zwracać uwagę w badaniach, w jakim celu ludzie poruszają się w tych przestrzeniach.

- **Gizela Wojtynek: Czy znane są inicjatywy dotyczące zagospodarowania zieleni?**

Odpowiedzi udzielili:

- Paweł Karpiński: Złą formą jest branie przez mieszkańców blokowisk sprawy w swoje ręce, ponieważ jest to wówczas często niewłaściwe zagospodarowanie terenów zieleni. W kształtowaniu systemu zieleni należy pamiętać także o ogrodach działkowych, które wpływają pozytywnie na klimat miasta, a deweloperzy dążą do przejęcia tych terenów. Każda forma zieleni jest dobra.
- Grażyna Rącka: Nie zawsze muszą to być ogrody działkowe – miejskie tereny użytkowe to nie tylko uprawa, ale i miejsce zabaw dla dzieci. Kontakt dzieci z przyrodą jest bardzo ważny. Poza tym podczas badań przestrzeni należy zwrócić uwagę także na tematykę założeń historycznych – można zapytać o to mieszkańców w ankiecie.

- **Marek Nowacki: Czy przestrzenie publiczne to tylko place? Jak powinniśmy klasyfikować przestrzenie?**

Odpowiedzi udzieliła Małgorzata Bartyna-Zielińska: Nie tylko place uznajemy za przestrzenie publiczne, ale również: parki, ulice, aleje, bulwary, zieleńce osiedlowe.

- **Janusz Słodczyk: Czy Wyspa Słodowa we Wrocławiu powinna być przestrzenią publiczną? Ta przestrzeń jest bardzo potrzebna, ale występują w niej konflikty.**

Odpowiedzi udzielił Paweł Karpiński: Wyspa Słodowa jest obszarem konfliktowym. We Wrocławiu jest wiele parków, jednak w centrum miasta brakuje terenów zieleni. W mieście powinny być zatem tereny zieleni dla każdej aktywności fizycznej i dla różnych form spędzania wolnego czasu. Dlatego też warto uwzględnić w badaniach m.in. tereny nadrzeczne, a dobrym przykładem miasta z zagospodarowanymi nabrzeżami jest Kraków.

- **Emilia Twardowska: Czy w organizowanych konkursach uwzględnia się powiązania przestrzeni publicznych? Czy konkursy skupiają się raczej na wybranej przestrzeni bez uwzględnienia sieci?**

Odpowiedzi udzieliły:

- Małgorzata Adamowicz-Nowacka: Efekty konkursów urbanistycznych często nie są zadowalające. W konkursach potrzebne jest przeprowadzanie wielu analiz, a to wymaga także opracowania dobrze skonstruowanych regulaminów konkursowych.
- Małgorzata Bartyna-Zielińska: Zamiast konkursów można czasami przeprowadzić warsztaty urbanistyczne, co daje bardzo dobre efekty i ukazuje różne rozwiązania.

- **Izabela Żurawska: Organizacja OPAK wspiera i inicjuje różnego rodzaju wydarzenia odbywające się w przestrzeniach publicznych Opola. Które przestrzenie publiczne nie są odpowiednio wykorzystane? Czy w takich miejscach brakuje kreatywności w tworzeniu nowych wydarzeń kulturalnych?**

Odpowiedzi udzielił Seweryn Ptak: Park na Osiedlu AK to duża przestrzeń otoczona liczną zabudową mieszkaniową wielorodzinną. Przestrzeń tę można wykorzystać na wiele sposobów, ale niestety różne wydarzenia kulturalne przeważnie odbywają się w centrum miasta.

- **Maria Wojtoń: W jakich unikalnych wartościach tkwi potencjał Opola?**

Odpowiedzi udzieliła Małgorzata Adamowicz-Nowacka: Dużym walorem Opola jest położenie nad rzeką. Młynówka, Pasieka, Bolko to bardzo atrakcyjne tereny, na których już wprowadzono pewne zmiany w zagospodarowaniu, ale nadal brakuje dobrych rozwiązań. Szkoda, że np. Biblioteka Miejska nie ma zejścia nad kanał.

Na zakończenie debatę podsumowała Emilia Twardowska. Do wszystkich uczestników spotkania zostały skierowane podziękowania. Podczas dyskusji w wątpliwość podano subiektywność zaproponowanych badań. Jednak fakt uwzględnienia w analizach zmienności czasu, pór roku, grup społecznych o różnych potrzebach oraz wieku respondentów biorących udział w badaniach w ocenie specjalistów może decydować o wartościowym wyniku realizowanego projektu. Wyraźnie potwierdzono, iż w celu zachowania spójności badań największą uwagę należy poświęcić digitalizacji analizowanych obszarów. Co więcej, zaangażowanie kadry naukowej oraz specjalistów w poszczególne etapy realizowanego projektu wpłynie na wartość merytoryczną wyników przeprowadzanych badań.

Studenci Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej liczą na dalszą współpracę i zaangażowanie zarówno ze strony specjalistów zajmujących się poszczególnymi zagadnieniami, jak i ze strony mieszkańców miasta – wszystkich użytkowników przestrzeni publicznych.

Chmura tagów

W dniu 23 kwietnia 2015 r. Studenci Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej przeprowadzili badanie na ul. Krakowskiej. Rozłożony został papierowy „dywan”, na którym mieszkańcy miasta zapisywali swoje skojarzenia z hasłem „Przestrzenie publiczne Opola” (ilustracja 4). Członkowie Koła zachęcali przechodniów do udziału w badaniu, dzięki czemu udało się uzyskać opinie zarówno młodzieży, jak i dorosłych, osób starszych, matek z dziećmi, a także dzieci. Wśród haseł zapisywanych przez respondentów najczęściej wymieniane były miejsca takie jak: Bolko, ul. Krakowska, bulwary nad Odrą, filharmonia, zoo, czy amfiteatr. Mieszkańcy podzielili się także opinią na temat przestrzeni publicznych Opola, zapisując, iż są one przepięknie bankami, panuje chaos reklamowy, brakuje w nich ścieżek rowerowych.

Ilustracja 4. Badania prowadzone na ul. Krakowskiej w Opolu

Źródło <http://www.kngp.uni.opole.pl/news.php?id=56&lang=pl&m=1>

Konferencja „Miasta XXI wieku” – Kędzierzyn-Koźle

Wydarzeniem podsumowującym przeprowadzony projekt były warsztaty podczas konferencji z cyklu „Miasta XXI wieku” (ilustracja 5 i 6). Konferencja odbyła się w Kędzierzynie-Koźlu w dniach 17–19 maja 2015 r. i stanowiła oficjalne podsumowanie i zamknięcie projektu.

Warsztaty były podzielone na trzy bloki. W pierwszym bloku przedstawiono wyniki badań i przeprowadzono dyskusję. Z wygłoszonych referatów wynikało jednoznacznie, że przestrzenie publiczne należy kształtować jako sieć. Podkreślono, że katalog przestrzeni może być rozbudowany, ale powinno się dążyć do pewnego uporządkowania i stworzenia wykazu przestrzeni w mieście według określonej klasyfikacji. W drugim bloku sporządzano mapę przestrzeni publicznych i ustalano ich kategorie i hierarchie, starając się stworzyć pewną sieć. Była to praca na mapie Opola (ilustracje 7 i 8).

PLAN WARSZTATÓW

BLOK I – Czy przestrzenie publiczne powinny tworzyć system?

1. Wprowadzenie (*dr inż. Magdalena Śliwa, dr Borys Cymbrowski*)
2. Wstęp do badań, idea, cele (*Emilia Twardowska*)
3. Przedstawienie wyników badań oraz zrealizowanych inicjatyw, w tym umiejscowienie poszczególnych badań na osi czasu:

Daria Ignasiak, Patrycja Kowalczyk (mapowanie behawioralne, ankieta, mapa emocjonalna, chmura tagów, macierz)

Szymon Kowal (projekcja filmu, macierz)

Beata Mańska, Anita Czaplą (analiza zieleni, inwentaryzacja zieleni, system, wywiady, macierz)

Krzysztof Bucher, Patryk Dzienniak (krzywa wrażeń, wywiady, macierz)

Łukasz Sikora, Karolina Sykuła („porwanie pierwszaków”, imprezy w przestrzeniach, analiza wydatków, oś czasu, macierz)

BLOK II – Identyfikacja przestrzeni publicznych w opinii mieszkańców i specjalistów

1. Analiza zebranych opinii:
 - projekcja filmu SETA, dyskusja
 - omówienie przez studentów pozyskanych opinii mieszkańców i specjalistów, ankiety, wywiady, mapowanie behawioralne, itd. (zapis na tablicy, fiszki, wartościowanie cech przestrzeni na podstawie zapisanych fiszek)
 - chmura tożsamości przestrzeni publicznych Opola (zapis pozytywnych skojarzeń w granicach miasta)
2. Praca w skali śródmieścia (12 przestrzeni):
 - lokalizacja przestrzeni na mapie
 - określanie wag/skali danych cech przestrzeni przez poszczególne zespoły
 - hierarchia przestrzeni na podstawie cech
3. Praca w skali granic administracyjnych miasta:
 - lokalizacja przestrzeni w skali miasta
 - identyfikacja połączeń – budowanie sieci przestrzeni poprzez połączenie punktów i obszarów

BLOK III – Określenie zasad, rekomendacji, podsumowanie warsztatów

1. Podsumowanie poprzedniego dnia (*Emilia Twardowska, koordynatorzy*)
2. Znalezienie odpowiedzi na pytania:
 - co należy zmienić?
 - co można zrobić już teraz?
 - jakie rekomendacje?
3. Opracowanie dekalogu przestrzeni publicznych
4. Podsumowanie warsztatów

Ilustracje 5 i 6. Studenci podczas warsztatów na konferencji „Miasta XXI wieku”

Źródło: fot. KNGP.

W trzecim bloku natomiast opracowano wytyczne i wnioski. Starano się znaleźć konkretną odpowiedź na pytania: Jak kształtować sieć? Jaki powinien być komplet badań do przestrzeni? Jakie są wytyczne do dokumentów planistycznych?

Ilustracja 7. Efekty pracy studentów podczas warsztatów

Źródło: fot. KNGP.

Przechodniów zapytano o 12 wybranych przestrzeni publicznych, z czym się one kojarzą, jak są postrzegane. Mieszkańcy zapytani o dworzec kolejowy stwierdzili, że stanowi on „wizytówkę miasta”, że remont budynków wpłynął pozytywnie na odbiór przestrzeni, a poza tym, że powinno być więcej „życia”, czyli powinno więcej się dziać na jego terenie. Kładka piesza na Bolko kojarzona jest z ruchliwym miejscem, które służy jako przejście do zoo i jest dosyć popularne, chociaż trochę zbyt wąskie, wywołujące konflikt pieszych z rowerzystami. Most Groszowy to piękny symbol miasta, miejsce spotkań, a uwagę zwracają powieszane kłódki. Plac Wolności kojarzy się z charakterystycznym pomnikiem, fontanną, do której dzieci wrzucają monety, i obiektami kultury w bezpośrednim sąsiedztwie, to miejsce, gdzie seniorzy grają w szachy. Ulica Katedralna nie kojarzy się jakoś szczególnie, nawet jeśli przechodzi się nią codziennie. Rynek zaś to centrum miasta, centrum kulturowe, bogate w zabytki, to również miejsce spotkań. Park Nadodrzański jest postrzegany jako ładnie urządzonej przestrzeń, miejsce rekreacji, w którym przebywa dużo ludzi. Ulica Krakowska zaś oceniana jest jako niewykorzystany potencjał. Bulwary nad Odrą to miejsce aktywnego wypoczynku, jazdy na rolkach, rowerach, a także spacerów, piękne miejsce, w którym na uwagę zasługuje zielen i spokój, stąd popularność miejsca wśród opolan. Młynówka postrzegana jest jako bardzo piękna przestrzeń i powszechnie nazywana jest Opolską Wenecją. Film został zrealizowany dla KNGP w kwietniu 2015 r. (reporter Agnieszka Lisoń, zdjęcia Łukasz Grad, montaż Sandra Rachubik).

Projektem KNGP zainteresowała się również „Gazeta Wyborcza”. Opublikowany artykuł pt. *Studenci zbadają przestrzeń Opola. Czego szukają?* autorstwa Piotra Zapotocznego dotyczył najważniejszych założeń przyjętych w badaniach. Czy ogólnodostępna przestrzeń Opola jest przyjazna mieszkańcom? Jak wpływa na jakość życia? Czy jest powodem do dumy, czy też frustracji? Artykuł na temat badań zamieszczony w prasie lokalnej nie tylko promował prowadzony projekt, ale również przyczynił się do wywołania dyskusji wśród mieszkańców Opola na temat przestrzeni publicznych.

Projekt objęty był patronatem Prezydenta Opola, a informacja o tym była opublikowana na stronie internetowej Urzędu Miasta Opola (ilustracja 9). Poza tym był promowany przez portale branżowe: urbnews, urbanistyka.info (ilustracja 10).

Ilustracja 9. Informacja na stronie internetowej Urzędu Miasta Opola

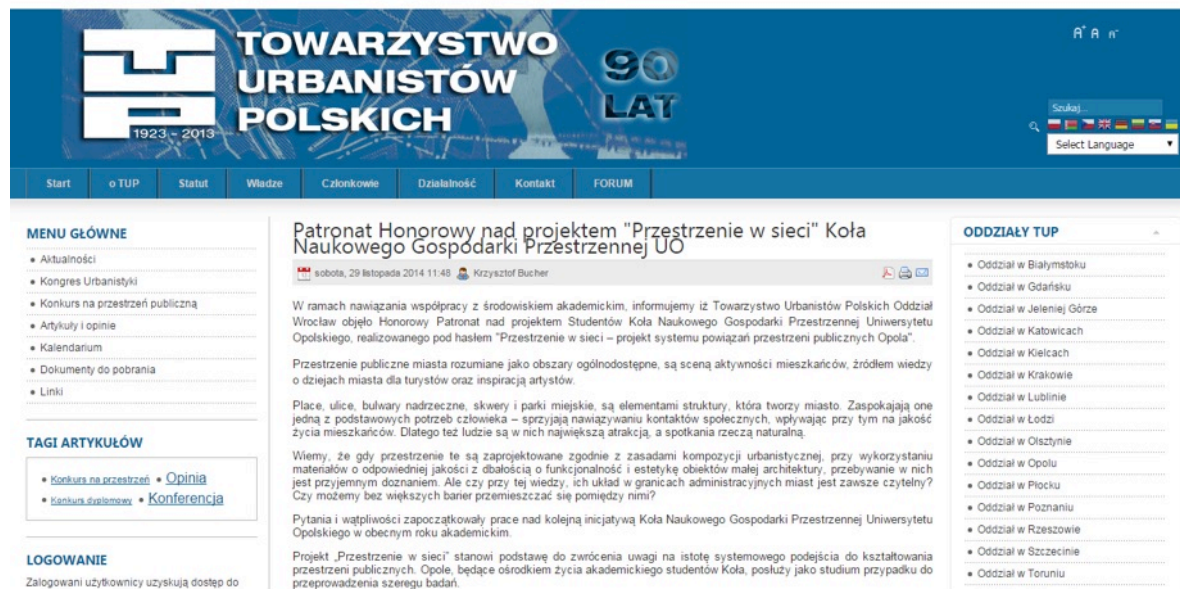
Źródło: <http://www.opole.pl>

Ilustracja 10. Informacja na stronie internetowej urbnews

Źródło: <http://urbnews.pl/>

Dużym wsparciem dla studentów było również Towarzystwo Urbanistów Polskich Oddział we Wrocławiu (ilustracja 11). TUP nie tylko objął projekt patronatem, ale jego członkowie również uczestniczyli w debacie publicznej i wspomagali Koło.

Ilustracja 11. Informacja na stronie internetowej Towarzystwa Urbanistów Polskich

Źródło: <http://tup.org.pl>

DELIMITACJA I KLASYFIKACJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH OPOLE

DELIMITATION AND CLASSIFICATION OF PUBLIC SPACES IN OPOLE

Abstrakt: Prowadzenie badań wymaga określenia na początku nie tylko celu, ale również zakresu przestrzennego i ram czasowych. W przypadku przestrzeni publicznych ustalenie zakresu przestrzennego polegało w pierwszej kolejności na wyborze konkretnego miasta, które grupa studentów podzielona na zespoły tematyczne będzie mogła badać. Dla studentów Uniwersytetu Opolskiego oczywiste było, że będą prowadzić badania w Opolu i obejmą wszystkie przestrzenie publiczne znajdujące się w mieście. Podział grupy badaczy na zespoły zajmujące się poszczególnymi zagadnieniami nastąpił przy ustalaniu zakresu merytorycznego prac i był ważny z wielu względów. Przede wszystkim zauważono potrzebę prowadzenia prac o szerokim zakresie badań na dosyć dużym pod względem powierzchni obszarze, a dodatkowo równolegle w czasie.

Słowa kluczowe: delimitacja przestrzeni publicznych, klasyfikacja przestrzeni publicznych

Abstract: Conducting research requires, at the beginning, determination of not only its purpose, but also the spatial extent and time frame of the research. In the case of public spaces, the spatial coverage was primarily based on selection of a specific city which students (divided into individual thematic groups) would be able to study. Thus, it was obvious for students of Opole University that they would conduct research in Opole and cover all public spaces located in the city. The division of the group of students-researchers into teams dealing with particular issues followed while the substantive scope of the work was being determined and was important for many reasons. Above all, the need to conduct work covering wide-ranging research on quite an extensive area, and running parallel at the same time, was noticed.

Key words: delimitation of public spaces, classification of public spaces

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Najważniejszym założeniem przyjętym do badań było to, że miasto stanowi wspólne dobro mieszkańców, którego przestrzeń można najogólniej podzielić na prywatną i publiczną. Każdą przestrzeń, która nie stanowi własności prywatnej, można uznać za publiczną, wspólną, ponieważ ma służyć ogółowi mieszkańców. Podobnie jak wiele jest definicji miasta, tak samo wiele może być definicji przestrzeni publicznej. Przestrzeń publiczna była definiowana m.in. przez: A. Wallisa, B. Jałowieckiego, J. Chmielewskiego, Z. Zuziaka czy T. Markowskiego. Z pewnością tworzy więc ona warunki i zachęca do pośredniej interakcji między jednostkami a grupami społecznymi, urządzona jest według określonych reguł prawnych, udostępniona wszystkim użytkownikom, stanowi dobro publiczne i jest dostępna. Stanowi wartość kulturową i określa tożsamość miasta (Pluta 2012). Problematyka dotycząca przestrzeni publicznych była szeroko omawiana na III Kongresie Urbanistyki Polskiej w 2009 r. Sformułowano wówczas Kartę Przestrzeni Publicznej, w której przestrzeń publiczną definiuje się w kategoriach społeczno-ekonomicznych i rozumie się ją jako dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami,

służące zaspokojeniu potrzeb społeczności. Jest dobrem strategicznym, zbiorowo użytkowanym, a także miejscem transmisji różnych produktów materialnych i niematerialnych. Powinna być zatem racjonalnie użytkowana i chroniona (Karta Przestrzeni Publicznej 2009). Celem prowadzonych prac nie było jednak definiowanie pojęcia przestrzeni publicznej, bowiem można uznać, że choćby prawne ujęcie jest tu odpowiednie, ponieważ według niego są to obszary o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne (ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). W przyjętych założeniach istotne były delimitacja i klasyfikacja przestrzeni, a potem ujęcie ich w system. Zauważono, że podobnie jak wiele może być definicji przestrzeni publicznych, różnorodne mogą być też ich podziały. Ważne przy tym jest również to, że nie ma jednego uniwersalnego i oczywistego podziału, tym bardziej że przestrzenie te często są wielofunkcyjne i łączą w sobie różne typy. Można je zatem klasyfikować np. ze względu na: kształt, własność, funkcję, zasięg oddziaływania. K. Pluta (2012) dzieli przestrzenie na kategorie odpowiadające fizjonomii miasta: rejony i obszary (np. parki), granice i krawędzie (np. doliny rzek), drogi i przejścia (np. ciągi piesze), węzły i punkty centralne (np. place komunikacyjne) oraz charakterystyczne punkty i dominanty (np. budynki usługowe).

Jako obszar badań wybrano miasto średniej wielkości – Opole. Na potrzeby prowadzonych badań i w oparciu o powszechnie obowiązującą definicję w Opolu poszukiwano takich miejsc, które:

- służą ogółowi mieszkańców do nawiązywania więzi (w różnej skali, o różnych: funkcjach, własnościach, kształtach),
- umożliwiają przemieszczanie się pomiędzy źródłami i celami podróży różnymi sposobami: pieszo, na rolkach, na rowerze, samochodem,
- można kształtować w spójny sposób, narzucając pewien porządek,
- same w sobie są atrakcją, celem podróży.

Zauważono przy tym, że w badaniach wyłaniają się podstawowe aspekty: społeczny, komunikacyjny, kompozycyjny, przyrodniczy i kulturowy. Już sama nazwa przestrzeni publicznych wskazuje na to, że istotą są tu kwestie społeczne, socjologiczne, ponieważ dotyczą ludzi, ich potrzeb – indywidualnych oraz jako grupy. Człowiek w przestrzeni nie jest statyczny, stale się przemieszcza, zmierzając do jakiegoś celu, zatem funkcja komunikacyjna stale ludziom towarzyszy. Komfort przebywania bądź przemieszczania się zapewnia kompozycja architektoniczno-urbanistyczna. To właśnie kwestie związane z projektowaniem wpływają na to, czy przestrzeń umożliwia w ogóle kontakty i im sprzyja, czy też stanowi barierę. W projektowaniu przestrzeni ważną funkcję spełniają aspekty przyrodnicze, bowiem zieleń nie tylko wpływa na estetykę przestrzeni, ale również poprawia

klimat miasta, pozytywnie i kojąco wpływa na człowieka. Do tego dodać należy jeszcze kwestie związane z pewnymi tradycjami miejscowymi, wydarzeniami kulturalnymi itp., które sprawiają, że przestrzeń staje się atrakcyjnym celem podróży.

Klasyfikacja przestrzeni publicznych w Opolu

Klasyfikacji przestrzeni publicznych może być wiele, a trudności dotyczące podziału przestrzeni zauważyła L. Mierzejewska, zwracając uwagę nie tylko na drogi i ulice, place miejskie, formy krajobrazu przyrodniczego, ale również na budowle i budynki, przy czym niektóre z nich mogą być przestrzeniami pseudopublicznymi ze względu na restrykcje i ograniczenia w korzystaniu, np. pasażerów obiektów handlowych, hotele kinowe, hale targowe, parkingi (Mierzejewska 2011). W zależności od prowadzonych badań i założonego celu mogą być zgrupowane według: parametrów, funkcji, lokalizacji, hierarchii. Biorąc pod uwagę opisane założenia, uznano, że przestrzeniami publicznymi są: place, ulice, dworce, stacje, przystanki komunikacji zbiorowej, obiekty inżynierskie, parki, zieleńce, skwery, cmentarze, ogrody działkowe, rzeki, kanały, ciek wodne, zbiorniki wodne, plaże, tereny w sąsiedztwie obiektów użyteczności publicznej. Z pewnością nie są to wszystkie możliwe rodzaje, ale warto było zbadać reprezentantów każdej grupy. W każdej kategorii można wyróżnić przestrzenie o różnej randze, bardziej lub mniej popularne czy też ważne w strukturze miasta, chętniej lub rzadziej odwiedzane.

W Opolu zidentyfikowano 19 placów, ponad 630 ulic, trzy parki, liczne zieleńce, tereny nadrzeczne wzdłuż Odry, Kanału Ulgi, Młynówki, obszary wokół zbiorników wodnych. Zauważono również, że każda dzielnica czy osiedle mają swoje mniej lub bardziej wykształcone centrum osiedlowe, miejsce gromadzenia się ludzi, które często nie ma żadnej oficjalnej nazwy. Tabela 1 zawiera próbę klasyfikacji przestrzeni publicznych Opola.

Tabela 1. Przestrzenie publiczne w Opolu

Lp.	Typ przestrzeni publicznej	Rodzaj	Dominująca funkcja	Liczba
1	Place	obszary	komunikacyjna, rekreacyjna	19
2	Ulice	linie	komunikacyjna	634
3	Dworce, stacje kolejowe	punkty	komunikacyjna	4
4	Parki	obszary	przyrodnicza, rekreacyjna	3
5	Skwery, zieleńce	obszary	przyrodnicza, rekreacyjna	nieokreślona
6	Zbiorniki wodne	obszary	przyrodnicza, rekreacyjna	5
7	Rzeki, kanały	linie	przyrodnicza, rekreacyjna	8
8	Obiekty użyteczności publicznej	punkty	usługowa	nieokreślona
9	Obiekty inżynierskie	punkty	komunikacyjna	nieokreślona
10	Centra dzielnic, osiedli	obszary	usługowa, komunikacyjna	14

Źródło: opracowanie własne.

Ujęta w tabeli 1 klasyfikacja opracowana na podstawie zidentyfikowanych w Opolu przestrzeni publicznych (patrz Załącznik 1) stanowi pewną próbę usystematyzowania przestrzeni, ale poszczególne zbiory wcale nie są jednoznacznie rozdzielone. Wykaz opracowany w Załączniku 1 z pewnością nie jest też pełną listą, ale należało go sporządzić, żeby wiedzieć, jakie są rodzaje przestrzeni i jak licznie reprezentowane. Można też mieć wątpliwości odnośnie do zakwalifikowania niektórych przestrzeni, ponieważ mogą reprezentować jednocześnie kilka ich rodzajów, np. Park Nadodrzański jest terenem nadrzecznym z bulwarem oraz parkiem. Potem należało się zastanowić, jaki procent przestrzeni powinien być przebadany. W praktyce planistycznej wskazane by było, żeby w obrębie miasta wszystkie przestrzenie publiczne przebadać, objąć monitoringiem, ująć w bazie przestrzennej, wskazać kierunki rozwoju i określić politykę przestrzenną. Takie kompleksowe ujęcie jest ważne, ponieważ postawiono tezę, by wszystkie przestrzenie traktować jako sieć, ująć w system powiązań. Sporządzając zatem wykaz różnych przestrzeni, można zauważyć, że naprawdę mogą one tworzyć pewien system – obszary, punkty połączone liniami, a do tego jeszcze o różnej randze.

Delimitacja przestrzeni publicznych

Zakładając, że przestrzenie publiczne stanowią system, należałoby przeprowadzić badania wszystkich obszarów w granicach administracyjnych Opola. Biorąc pod uwagę, że celem pracy było nie tylko wskazanie takich przestrzeni, ale przede wszystkim przeprowadzenie badań, ograniczono się

do wyboru kilkunastu przestrzeni w obrębie śródmieścia. Granice miasta są w pewnym sensie umowne, miasto może być większe lub mniejsze, zmieniać granice itp. Wybrano śródmieście, uznając, że jest ono szczególnym obszarem, ponieważ jest tu znacznie więcej konkretnych przestrzeni publicznych niż na obrzeżach, a w badaniach chodziło również o ujęcie różnorodności. Śródmieście w Opolu ma dosyć czytelne granice – nasypy linii kolejowych oraz Odra stanowią oczywiste jego krawędzie. Do przeprowadzenia badań wytypowano po dwie przestrzenie z każdego typu (węzłów, placów, zieleńców, parków, obiektów inżynierskich, ulic, bulwarów nadrzecznych):

1. Rondo – plac Konstytucji 3 Maja – węzeł,
2. dworzec kolejowy – węzeł,
3. plac Katedralny – plac,
4. Rynek – plac,
5. plac Wolności – zieleniec,
6. Park Nadodrzański – park,
7. Most Groszowy – obiekt inżynierski,
8. kładka piesza na Bolko – obiekt inżynierski,
9. ulica Krakowska – ulica,
10. ulica Katedralna – ulica,
11. bulwary nad Młynówką – bulwar nadrzeczny,
12. bulwary nad Odrą – bulwar nadrzeczny.

Warto zauważyć, że na tym etapie było wiele problemów związanych z klasyfikacją. Niektóre z przestrzeni znajdują się jednocześnie w kilku kategoriach i o ile np. plac Konstytucji 3 Maja w pierwszej kolejności został zakwalifikowany, jak sugeruje jego nazwa, jako plac, o tyle może być również (a nawet bardziej) traktowany jako obiekt inżynierski czy ulica albo węzeł. Szczególnym miejscem jest także teren w sąsiedztwie dworca głównego, który choć sprawia wrażenie placu – formalnie nim nie jest. Duży udział zieleni może kwalifikować ten teren do zieleńców, a jednocześnie jest początkiem ulicy Krakowskiej – reprezentacyjnej ulicy wiodącej do Rynku. Stąd też wprowadzono kategorię „węzły”. Można stwierdzić, że węzły to te przestrzenie, które z racji łączenia kilku funkcji stają się w hierarchii ważniejsze.

Cel, zakres merytoryczny oraz metody pracy

Wytypowane przestrzenie należało przebadać pod różnymi względami. Pytania, które zadawano sobie na początku pracy, to:

- W jakim stopniu przestrzenie publiczne są wykorzystywane przez mieszkańców?
 - Czy przestrzenie publiczne spełniają funkcję komunikacyjną, w jakim stopniu?
 - Na ile estetyka zagospodarowania wpływa na atrakcyjność przestrzeni?
 - Czy użytkownicy korzystają chętniej z takich przestrzeni, które są terenami zieleni?
 - Czy wydarzenia kulturalne istotnie wpływają na atrakcyjność przestrzeni?
-

Z tak postawionych pytań wyłoniły się główne nurty badawcze – aspekty, pod względem których badano przestrzenie. Celem pracy nie było zatem poszukiwanie definicji przestrzeni publicznych czy też wskazywanie, gdzie one się znajdują. Przyjęto, że przestrzenie występują powszechnie, stanowią pewien system. System ten nie zawsze dobrze funkcjonuje, nie jest w pełni wykształcony, ale stosując odpowiednie metody badań, można zdiagnozować jego ułomności, problemy i zaproponować wprowadzenie odpowiednich korekt. Obserwując zaś współczesne kierunki badań przestrzeni publicznych, rzadko kiedy zauważa się systemowe podejście do ich kształtowania, zwykle uwaga skupiona jest jedynie na atrakcyjnym zagospodarowaniu.

Tak określony cel, zakres merytoryczny wymagał odpowiedniego doboru metod pracy. Zespół badawczy został podzielony na grupy, które specjalizowały się w określonej tematyce. Każda z grup została zobligowana do przygotowania zestawu metod i narzędzi badawczych. Ustalono wspólnie, że pewne metody mogą i powinny się powtarzać i takim wspólnym badaniem może być macierz oddziaływań (Załącznik 2) czy wywiad pogłębiony. Poproszono grupy o skonstruowanie list ekspertów w danych dziedzinach (aspektach) chętnych do współpracy, określenia pytań, problemów i wskazania innych pomysłów na prowadzenie badań w ich zakresie zainteresowań.

Wspólną przyjętą metodą badań była macierz według Leopolda, przedstawiona w Załączniku 2. Metodę tę opracowano w latach 70. i pierwotnie stosowano w ocenach oddziaływania na środowisko. Polega ona na określeniu kilku grup czynników oddziaływania, następnie poszczególnych czynników w obrębie tych grup. Następnym etapem jest przeprowadzenie badań i określenie wielkości wpływu poszczególnych czynników w pierwszej kolumnie, ocena ważności wpływu – w drugiej kolumnie i wprowadzenie iloczynu – w trzeciej. Wartości dodatnie określają wpływ pozytywny, przy czym wartość 3 oznacza znaczący wpływ, 2 – zauważalny, 1 – trudny do zidentyfikowania. Wpływ niezauważalny określano wartością 0. Wartości ujemne określają zaś wpływ negatywny, przy czym – 3 oznacza znaczący, – 2 – zauważalny, – 1 – trudny do zidentyfikowania. Na podstawie obliczeń określa się sumę cech ujemnych, sumę cech dodatnich oraz skalę zagrożenia.

Wnioski

Od początku prowadzonych badań zauważono, jak wiele różnorodnych przestrzeni może być wziętych pod uwagę oraz jak wiele zagadnień składa się na problematykę z nimi związaną. W związku z tym zestaw metod i narzędzi badawczych służących do diagnozowania przestrzeni publicznych może być naprawdę duży i odnosić się do wielu aspektów. W efekcie podejmowanych badań zawsze dąży się do postawienia diagnozy, że przestrzenie publiczne nie są odpowiednio zagospodarowane i należy je przekształcić, uporządkować, zagospodarować według określonego projektu. Jest to

zrozumiałe, ponieważ przestrzeń miasta podlega ciągłym przekształceniom. Zakładając, że sukcesywnie przeprojektowuje się i porządkuje poszczególne przestrzenie, skupiając się na detalach projektowych, można zgubić ciągłość między poszczególnymi przestrzeniami. Brak przejścia przez ulicę czy nagle zakończone w przestrzeni ścieżki rowerowe, brak kontynuacji chodnika czy terenu zieleni powodują, że niespójność systemu jest w późniejszym użytkowaniu nie tylko zauważalna, ale często też stanowi trudną do pokonania barierę i wpływa na brak funkcjonalności nawet całego miasta.

PRZESTRZEŃ PUBLICZNA W ASPEKTCIE SOCJOLOGICZNYM

PUBLIC SPACE IN THE SOCIOLOGICAL ASPECT

Abstrakt: Przestrzenie publiczne są niezwykle ważnymi obszarami w miastach, ponieważ służą mieszkańcom do spotykania się z innymi ludźmi, odpoczynku, przemieszczania się. To właśnie ludzie decydują o tym, czy przestrzeń taka jest atrakcyjna i czy zachęca ich do dowolnej aktywności pozadomowej. Jak funkcjonują wybrane przestrzenie publiczne w Opolu, w jaki sposób mieszkańcy je postrzegają i wykorzystują – to podstawowe pytania zadane na potrzeby prowadzonych badań.

Słowa kluczowe: aspekty społeczne, sondaż diagnostyczny, mapowanie behawioralne

Abstract: Public spaces are extremely important areas in cities because they serve residents to meet other people, rest and move around. It is people who decide whether such a space is attractive and whether it encourages them to pursue any outdoor activity. The following were the basic questions asked for the needs of the conducted research: How do the selected public spaces in Opole function? How do the inhabitants perceive and use them?

Key words: social aspects, diagnostic survey, behavioral mapping

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Przygotowując się do projektu dotyczącego badania systemu przestrzeni publicznych Opola realizowanego w ramach działalności Koła Naukowego Gospodarki Przestrzennej, przyjęto istotne założenia. Stwierdzono, że przestrzeń publiczna, zgodnie z definicją zawartą w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, służy przede wszystkim ludziom. Dlatego też powinna być urządzona pod kątem ich potrzeb, oczekiwań. Zastanawiano się, jak dotrzeć do najszerszego grona osób w różnym wieku, w jaki sposób można określić potrzeby ludzi i jak uzyskać w miarę obiektywne wyniki. Badaczom czy projektantom przestrzeni często wydaje się, że wiedzą, jakie są oczekiwania użytkowników poszczególnych terenów, a rzeczywistość później pokazuje, że nie udało się sprostać ich wymaganiom i mieszkańcy nie chcą przebywać w danym miejscu. Szereg pytań badawczych, które stawiano na początku, podporządkowany był również idei projektu – czyli sprawdzeniu, na ile i czy w ogóle ze względów społecznych przestrzenie powinny stanowić system, czy poszczególne przestrzenie powinny być powiązane i stanowić sieć.

Celem pracy było zatem zbadanie oczekiwań społeczności co do jakości i charakteru przestrzeni publicznej oraz możliwości zaspokojenia tych potrzeb. Jako hipotezę zaś przyjęto, że atrakcyjna przestrzeń publiczna jest miejscem, do którego ludność chętnie przybywa i zostaje w nim jak najdłużej. Przyjęty cel pracy wymagał doboru odpowiednich metod badawczych, co miało umożliwić odpowiedzi na pytania:

- Jaka jest struktura wieku i płci użytkowników przestrzeni publicznych?
- Jakie aktywności występują w przestrzeni publicznej?
- Na ile przestrzeń publiczna jest dostosowana do potrzeb człowieka?

Z jednej więc strony zamiarem było zbadanie, kto i w jakim celu przebywa w przestrzeni publicznej, a z drugiej zaś – jakie są oczekiwania ludzi i co należy poprawić w istniejących przestrzeniach, by były one bardziej dostosowane do potrzeb. Poza tym zastanawiano się, czy i jak przestrzenie powinny funkcjonować w systemie.

Zagadnienia badawcze, które były podjęte podczas pracy, to: bezpieczeństwo ludzi, uwzględnienie osób ze specjalnymi potrzebami, jakość przestrzeni, obiektów małej architektury, infrastruktury, wizerunek, czystość, przepływy ludzi, oddziaływania na zmysły, odczucia, potrzeby dotyczące przestrzeni, komfort, wartość społeczna miejsca, utożsamianie się z miejscem.

Metody pracy obejmowały zatem:

- przeprowadzenie ankiety jako najbardziej tradycyjnej formy badań społecznych,
- wywiady pogłębione, w tym wywiad z ekspertem,
- mapowanie behawioralne,
- opracowanie chmury tagów,
- opracowanie macierzy oddziaływań (macierz Leopolda).

Przygotowania do projektu wymagały uporządkowania wiedzy i opracowania harmonogramu działań, tak by zaplanowane badania były dostosowane do odpowiednich pór roku. Niektóre z badań można było przeprowadzić jednorazowo, dobrze przygotowując się do nich, inne przeprowadzano cyklicznie. Co ważne, w badaniach ukierunkowanych na aspekty socjologiczne starano się uzyskać jak najbardziej obiektywne oceny. Z badań przeprowadzanych jednorazowo należy wymienić np. chmurę tagów, a cyklicznie – ankiety i mapowanie behawioralne.

Wynikiem badania mapowania behawioralnego było ustalenie podejmowanych aktywności w danym czasie oraz przestrzeni. Zwracano przy tym uwagę na płeć oraz szacowano wiek. Poza tym w badaniu można było również policzyć, ile ludzi przemieszcza się przez daną przestrzeń w ciągu dnia z podziałem na poszczególne godziny. Takie badanie mogło się odnosić jedynie do wybranych miejsc. Mapę emocjonalną sporządzono na podstawie ankiety. Miała odzwierciedlać odczucia ludzi – od pozytywnych po negatywne. Opracowanie chmury tagów polegało na tym, że w danym miejscu umieszczono brytol, a organizatorzy zachęcali ludzi do pisania słów kojarzących się z przestrzenią publiczną. Na podstawie tych słów stworzono mapę tagów.

Sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety

Jednym z najbardziej popularnych sposobów pozyskiwania informacji jest sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Sondaże są chętnie wykorzystywane w badaniu aspektów społecznych na potrzeby gospodarki przestrzennej, ponieważ pozwalają gromadzić potrzebne informacje na podstawie udzielonych przez respondentów odpowiedzi. Ważne jest to, że do takich badań trzeba się bardzo dobrze przygotować, zastanawiając się przy tym, jakich informacji się oczekuje, jak będą one wykorzystane (Szafranek, Paradowska, Śliwa 2013). Sondaż przeprowadza się na określonej, wybranej części społeczeństwa, stanowiącej grupę reprezentatywną. Nie ma ustalonej liczby osób, którą należy uwzględnić w badaniach, istotne jest natomiast, by grupa ta była zróżnicowana pod względem wieku, płci, zachowań itp. W tym przypadku jest to szczególnie ważne, ponieważ przestrzenie publiczne z natury rzeczy mają służyć jak największej grupie użytkowników.

Kolejnym ważnym krokiem było ułożenie odpowiedniego formularza – ankiety (Załącznik 2). Na początku umieszczono krótki opis informujący o celu badań, zapewniono o anonimowości badanych, poproszono o udzielenie szczerych odpowiedzi i podziękowano za poświęcony czas. Starano się ułożyć ankietę tak, by nie była zbyt długa, a przez to zniechęcająca dla respondentów. Pytania były jednoznaczne, krótkie, z możliwością wyboru odpowiedzi. Poza częścią merytoryczną kwestionariusz zawierał metryczkę, czyli podstawowe dane na temat ankietowanych: płeć, wiek oraz miejsce zamieszkania, ponieważ interesującym pytaniem było również, ile osób korzystających z przestrzeni publicznych Opola jest mieszkańcami miasta.

Należy dodać, że respondenci byli ankietowani w określonych, wybranych przez zespół badawczy przestrzeniach, mogli na bieżąco oceniać dane miejsce. Była to bezpośrednia metoda badań.

Sondaż przeprowadzono z udziałem 318 osób w 12 miejscach: 1. Rondo – plac Konstytucji 3 Maja, 2. dworzec kolejowy, 3. plac Katedralny, 4. Rynek, 5. plac Wolności, 6. Park Nadodrzański, 7. Most Groszowy, 8. kładka piesza na Bolko, 9. ulica Krakowska, 10. ulica Katedralna, 11. bulwary nad Młynówką, 12. bulwary nad Odrą. Większa część respondentów w poszczególnych przestrzeniach to osoby w wieku 19–26 lub 27–35 lat. Jedynie w Parku Nadodrzańskim i na bulwarach nad Odrą były to osoby poniżej 18 lat. Przeważnie dominowały kobiety, tylko na kładce na Bolko mężczyźni. Zwykle respondentami byli studenci, uczniowie lub młode osoby pracujące, przy czym więcej osób pracujących było w rejonie centrum (np. Rynek, plac Katedralny, ulica Krakowska, Most Groszowy), a uczniowie na terenach nadrzecznych (Park Nadodrzański, bulwary nad Młynówką, nad Odrą). Ankietowani ocenili, że przestrzeń publiczna w Opolu jest wystarczająco dostępna (ponad 68%).

Uważali, że w przestrzeni tej głównie chcieliby odpoczywać – 27%, uprawiać sporty – 24%, czytać – 12%. Badane przestrzeni publiczne najczęściej były odwiedzane kilka razy w tygodniu i postrzegane są raczej jako bezpieczne dzięki obecności innych ludzi. Jako czynniki zagrażające bezpieczeństwu wskazywano obecność osób wzbudzających brak zaufania albo wandalizm. Jedynie na placu Wolności, ulicy Katedralnej i bulwarach nad Młynówką nie określono żadnych niebezpieczeństw. W przestrzeniach ludzie przebywają samotnie albo ze znajomymi, czasem z bliskimi. Badani utożsamiają się jedynie z takimi przestrzeniami jak: plac Katedralny, Rynek, plac Wolności i bulwary nad Odrą, a z pozostałymi raczej nie. Jako problemy przestrzeni publicznych wskazywano najczęściej: brak zieleni, brak ławek, chaos, zły stan nawierzchni, hałas. Część przestrzeni według respondentów sprzyja wspólnemu spędzaniu czasu, np. plac Wolności, ulica Krakowska, bulwary, a część nie – np. dworzec kolejowy, plac Katedralny. Przeszkody utrudniające korzystanie z przestrzeni zauważono jedynie na ulicy Krakowskiej (schody, krawężniki), w pozostałych przestrzeniach nie zauważono.

Należy zaznaczyć, że sondaż był sposobem na pozyskanie informacji. Dopiero analiza udzielonych odpowiedzi, a następnie synteza stanowiły właściwą metodę pracy. W wyniku przeprowadzonych badań udało się skonstruować wnioski oraz opracować materiały graficzne obrazujące wyniki. Wizualizację wyników stanowią mapa emocjonalna (ilustracja 1) oraz chmura tagów (ilustracja 2).

Ilustracja 1. Mapa emocjonalna

Źródło: opracowanie KNGP

Z mapy emocjonalnej przedstawionej na ilustracji 1 wynika, że najbardziej pozytywne odczucia towarzyszą użytkownikom placu Wolności, placu Katedralnego i bulwarów nad Odrą. Nieco mniej pozytywnie oceniają Rynek, bulwary nad Młynówką, Park Nadodrzański i Rondo – plac Konstytucji 3 Maja. Średnio w ocenie wypadają ulica Krakowska, ulica Katedralna i kładka piesza na Bolko. Najbardziej negatywne odczucia towarzyszą użytkownikom dworca kolejowego.

Ilustracja 2. Chmura tagów

Źródło: opracowanie KNGP.

Wywiady pogłębione

Wywiady są również popularną metodą badań. Podobne są do ankiety, ponieważ polegają na zbieraniu informacji poprzez rozmowę z respondentem. Można wyróżnić ich dwa rodzaje – wywiady standaryzowane i niestandaryzowane. Pogłębiony wywiad indywidualny (IDI) należy do niestandaryzowanych. Zalicza się do grupy badań jakościowych, których celem jest uzyskanie szczegółowych informacji, opinii od konkretnych osób. Osoby te są dobrane w określony sposób, często są to eksperci w danej dziedzinie. Wywiad taki przeprowadzany jest znacznie dłużej niż sondaż diagnostyczny.

Już na początku prowadzonych prac uznano, że wsparcie ekspertów będzie niezwykle przydatne w badaniu przestrzeni publicznych. Za eksperta uznano przede wszystkim socjologa, który nie tylko udzielił wyczerpujących odpowiedzi na zadanie pytania, ale również uczestniczył w wielu rozmowach, konsultacjach i wydarzeniach. Specjalistą, który wspierał merytorycznie projekt, był dr Borys Cymbrowski.

Z przeprowadzonego wywiadu wynikało, że badanie aspektów socjologicznych jest ważne w przestrzeni, ponieważ projektowanie urbanistyczne powinno dążyć do zaspokajania potrzeb ludzi. Coraz bardziej popularne staje się zagospodarowywanie przestrzeni zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców, ale przy tym przestrzeń publiczna staje się także przedmiotem sporu. W przestrzeni tej

dochodzi do wymiany myśli, realizuje się różne interesy. Badania nie mają charakteru obiektywnego, ale narzędzia badawcze gwarantują duży stopień obiektywności. Pytania są bardzo szczegółowe, co pozwala na większy obiektywizm niż gdyby były okrojone. Każdy przypadek ma charakter indywidualny i należy uwzględnić różne punkty widzenia.

Mapowanie behawioralne

Do badań w terenie można wykorzystać wiele różnych metod, a jedną z nich, wartą stosowania w przestrzeniach publicznych, jest mapowanie behawioralne. Metoda ta polega na zliczaniu różnych zachowań ludzi. Wykorzystuje się tu formularz (ilustracja 3) – kartę aktywności, która pozwala odnotować wszelkie zachowania, czynności, aktywności w określonym miejscu i czasie. Bezpośrednio prowadzone obserwacje i obliczenia stanowią pierwotne źródło informacji, dlatego jest to bardzo dobra metoda do badania przestrzeni publicznych. Wymaga jednak wcześniejszego przygotowania się. Wybór miejsca, czasu jest tu ważny, ponieważ badanie przestrzeni w dzień pogodny, w warunkach sprzyjających różnym formom aktywności pozwoli uzyskać zupełnie inne wyniki niż w niepogodę czy podczas remontu przestrzeni. Mapowanie behawioralne inaczej zwane jest mapą aktywności. Metoda ta jest jednym z najskuteczniejszych narzędzi służących podejmowaniu decyzji np. w zakresie lokalizacji, kształtu różnych urządzeń oraz zmian w praktykach zarządzania przestrzenią.

Arkusz mapowania behawioralnego

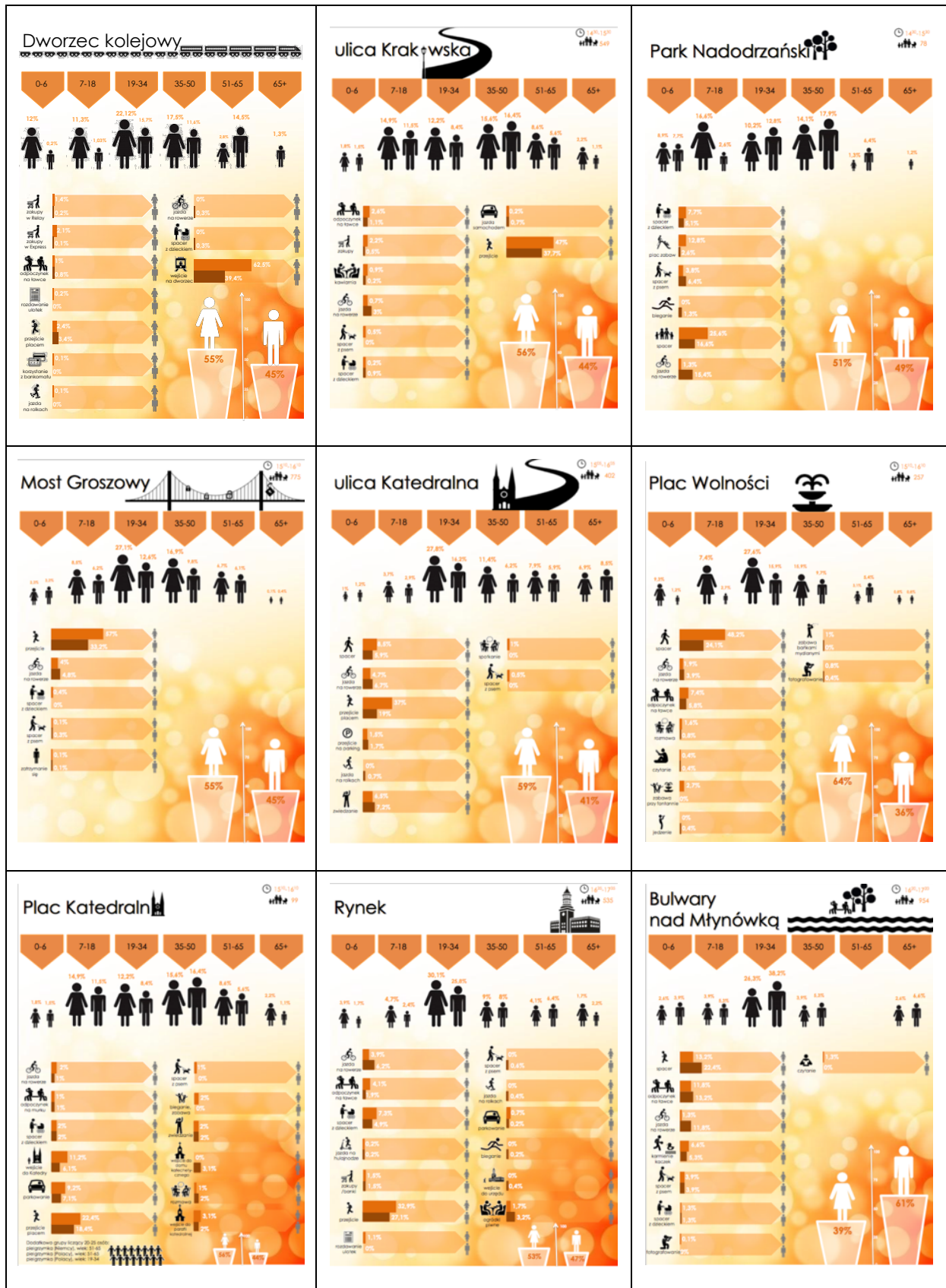
Miejsce: Kładka
 Obserwator: Weronika, Patrycja
 Dzień: 23.04.15
 Godzina: 15.30-16.30

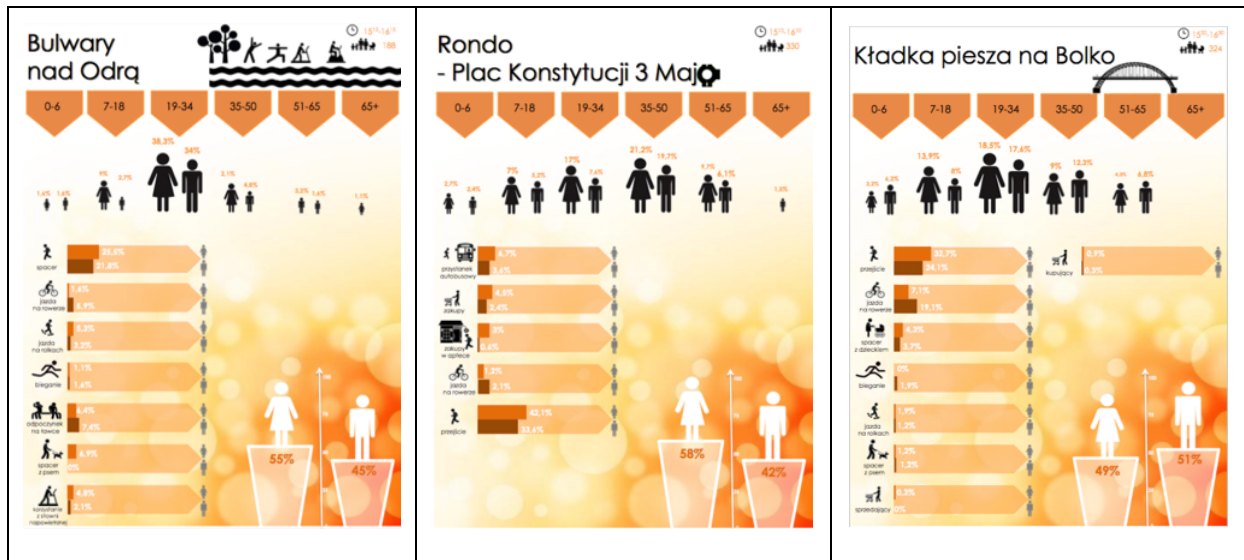
Nr grupy	Płeć		Wiek						Aktywność/sposób spędzania czasu						
	K	M	0-6	7-18	19-34	35-50	51-65	65+	przeobrażenie	rower	bieganie	rolki	z psami	spędzający	kupujący
1	x		11						4	5					
2		x	20						3	2	8				1
3	x			45					21	9		3			
4		x		26					21	7					
5	x				60				46	8	1	3	1	1	
6		x			57				29	18	6	3	3		
7	x				29				15	4	8		1	1	
8		x			40				14	20	4	1	1		
9	x					14			10	2				2	
10		x					22		7	15					
11	x														
12		x													
13															
14															
15															
16															
17															
18															
19															
20															
21															
22															
23															
24															
25															
26															
27															
28															
29															
30															

Ilustracja 3. Karta aktywności – przykład wypełnionego formularza

Źródło: opracowanie KNGP na podstawie: *Jak przetworzyć miejsce...* [2005].

Badania przeprowadzono pod koniec kwietnia 2014 r. przez jedną godzinę (zwykle około 15.00–16.00), w 12 miejscach: 1. Rondo – plac Konstytucji 3 Maja, 2. dworzec kolejowy, 3. plac Katedralny, 4. Rynek, 5. plac Wolności, 6. Park Nadodrzański, 7. Most Groszowy, 8. kładka piesza na Bolko, 9. ulica Krakowska, 10. ulica Katedralna, 11. bulwary nad Młynówką, 12. bulwary nad Odrą. Wyniki badań obrazuje ilustracja 4.

Ilustracja 4. Mapowanie behawioralne (12 przestrzeni publicznych)

Źródło: opracowanie KNGP.

Z przeprowadzonych badań wynika, że dworzec kolejowy to miejsce, w którym najczęściej przebywały osoby w wieku 19–34 lat, wchodzące na dworzec, przechodzące lub robiące zakupy w okolicznych sklepach; w ciągu godziny odnotowano 954 osoby. Ulica Krakowska była natomiast obszarem, w którym dominowały przechodzące osoby w wieku 35–50 lat, w ciągu godziny odnotowano 549 osób. Z badań wynikało także, iż Park Nadodrzański w ciągu godziny odwiedziło 78 osób, głównie w wieku 35–50 lat, najczęściej spacerujących. Most Groszowy to miejsce przejścia osób w wieku 19–34 lat; przez godzinę przeszło tu 775 osób. Podobnie wykorzystywana była ulica Katedralna, przez którą przeszły 402 osoby. Plac Wolności to obszar, na którym dominowały osoby w wieku 19–34 lat, spacerujące albo odpoczywające na ławce; przez godzinę przeszło tu 257 osób. Przez bulwary nad Odrą przeszło 188 osób, a przez bulwary nad Młynówką 954 osoby. Plac Katedralny to obszar, na którym dominowały osoby z trzech przedziałów wiekowych, czyli zakres wieku wyniósł 7–50 lat. Osoby te, których odnotowano 99, przechodziły, parkowały, wchodziły do katedry, odpoczywały, rozmawiały, zwiedzały. Rynek jest głównie miejscem przechodzenia, spaceru z dzieckiem, odpoczynku na ławce, jazdy na rowerze i służy klientom ogródków kawiarnianych; wśród 535 osób dominowały te w wieku 19–34 lat. Kładka piesza na Bolko to obszar, na którym dominują osoby w wieku 19–34 lat, przechodzące, ale również jadące na rowerze, spacerujące z dzieckiem; odnotowano 324 osoby. Rondo – plac Konstytucji 3 Maja to obszar, na którym struktura wieku i aktywności są najbardziej zróżnicowane; odnotowano tu: przechodzenie, korzystanie z przystanków autobusowych, robienie zakupów, jazdę na rowerze – w sumie 330 osób. Z badań tych można wyciągnąć jeszcze więcej wniosków, zadając sobie różne pytania. Można się np. zastanawiać, dlaczego w niektórych przestrzeniach nie jeździ się na rowerze, nie odpoczywa na ławce. Czy przyczyną takiego stanu jest brak odpowiedniej infrastruktury, czy też okoliczności nie sprzyjają? Inne

interesujące pytanie dotyczy popularności przestrzeni wśród ludzi w określonym przedziale wiekowym. Co może decydować o tym, że młodszy użytkownicy spędzają częściej czas nad rzeką albo na placu Wolności? Niektóre odpowiedzi nasuwają się same, jeśli weźmie się pod uwagę rodzaj przestrzeni, np. dworzec kolejowy jest naturalnie miejscem przechodzenia osób w wieku szkolnym i młodych pracujących, korzystających z komunikacji zbiorowej, a mieszkających poza Opolem.

Macierz oddziaływań

W badaniach społecznych zwykle wykorzystuje się metody, które pozwalają pozyskać informacje od innych osób na temat ich odczuć, spostrzeżeń, zachowań, ponieważ istotą tych badań jest jak najbardziej obiektywne podejście. Im większa grupa respondentów czy użytkowników przestrzeni, tym większa różnorodność zachowań i opinii. Zdecydowano się jednak na przeprowadzenie badań subiektywnych, pozwalających zespołowi na własną ocenę wybranych przestrzeni. Badaniem objęto 12 różnorodnych przestrzeni, tak samo jak w przypadku ankiet i mapowania behawioralnego.

Pierwszym, ważnym krokiem było przygotowanie macierzy i ustalenie grup czynników oddziaływania. Były to zatem cechy integrujące, oddziałujące na zmysły, wywołujące wrażenia wizualne, wpływające na poczucie bezpieczeństwa użytkowników. Do cech integrujących zaliczono: intensywność użytkowania przestrzeni, koncentrację aktywności, różnorodność doświadczeń i wrażeń, potencjał nawiązywania interakcji społecznych, integrację, możliwość prowadzenia rozmów, słuchania, dostęp do elementów infrastruktury wypoczynkowo-rekreacyjnej, komfort przebywania w przestrzeni oraz rozwiązania zrównoważone. W oddziaływaniu na zmysły wzięto pod uwagę nie tylko wzrok i słuch, ale również powonienie. Wrażenia wizualne odnosiły się zaś do skali przestrzeni, czystości i jakości otoczenia. Poczucie bezpieczeństwa jest bardzo ważnym aspektem, dlatego oceniano: przestępczość i wandalizm, bezpieczeństwo psychospołeczne, bezpieczeństwo w aspekcie technicznym oraz możliwość schronienia przed czynnikami atmosferycznymi, takimi jak słońce, deszcz, wiatr (Załącznik 3).

Z przeprowadzonych badań wynika, że ulica Katedralna jest oceniana negatywnie, ponieważ nie ma komfortu przebywania w przestrzeni o dużym natężeniu ruchu kołowego (głośnej), niezbyt bezpiecznej, bez miejsc schronienia. Druga z ocenianych ulic – Krakowska – także została nisko oceniona w badaniu, ale z innych powodów niż ulica Katedralna. Tu głównie czynniki wizualne i jakość przestrzeni wpływały na obniżenie oceny. Pozytywnie natomiast oceniono bulwary nadrzeczne. Chociaż bulwar nad Młynówką również znajduje się przy ruchliwej, głośnej drodze, to sumaryczne wyniki pozwalają określić bulwary jako przestrzenie najbardziej prospołeczne.

Wnioski

Cele przyjęte na początku pracy udało się osiągnąć. Zespołowi badawczemu zależało na wypracowaniu skutecznych metod pracy i dokładnym zbadaniu przestrzeni publicznych pod wieloma różnymi względami i ze szczególnym uwzględnieniem aspektów społecznych. Wszystkie metody pozyskiwania informacji, badań były skuteczne, a do tego uzupełniały się wzajemnie. Przestrzenie badano pod kątem użytkowników – ich wieku, oczekiwań, zachowań. Uporządkowane, dostępne przestrzenie są chętniej odwiedzane przez mieszkańców miasta niż te, które są zaniedbane. Zapewnienie różnych możliwości użytkowania przestrzeni publicznych przyczynia się do różnorodnych zachowań, a zatem odpowiada większej grupie użytkowników. Poza tym zauważono również, że przestrzenie negatywnie oceniane są mniej licznie odwiedzane przez użytkowników.

KOMUNIKACYJNA ROLA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

THE COMMUNICATION ROLE OF PUBLIC SPACES

Abstrakt: Przestrzeń publiczna najczęściej kojarzy się z placem albo parkiem. Wiadomo jednak, że wliczają się tu również ciągi komunikacyjne. Biorąc pod uwagę, że znaczna część życia mieszkańców miast związana jest z przemieszaniem się – pieszo, rowerem, samochodem, komunikacją zbiorową czy też wózkiem inwalidzkim – warto się zastanowić, czy poszczególne przestrzenie powinny być powiązane w spójny system, czy ważne jest, by przestrzenie te były dostępne.

Słowa kluczowe: komunikacja, ulica, droga rowerowa, ciąg pieszy, transport zbiorowy

Abstract: Public space is most often associated with a square or a park. It is known, however, that it also includes communication routes. Considering the fact that a significant part of urban residents' lives is connected with moving around - whether on foot, by bike, by car, by mass communication means or on a wheelchair - it is worth considering whether individual spaces should be linked within a coherent system and whether it is important that these spaces they should be available.

Keywords: communication, street, bicycle lane, pedestrian route, public transport

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Poza funkcją reprezentacyjną czy społeczną przestrzenie publiczne przede wszystkim odgrywają ważną rolę w komunikacji. Komunikację tę należy pojmować bardzo szeroko, nie tylko pod względem przemieszania się ludzi w określonym celu wybraną drogą, ale również z uwagi na możliwość kontaktu z innymi osobami i wymiany informacji. Przestrzenie publiczne sprzyjają różnorodnym spotkaniom ludzi i mogą to być kontakty zarówno zaplanowane (umówione spotkania), jak i przypadkowe (przechodząc, przebywając w jednym miejscu). Spotykając się z innymi ludźmi, wymienia się niezliczoną ilość informacji. Nie chodzi tu tylko o przekaz werbalny – zwykłą rozmowę ludzi, ale również pozawerbalny, np. gesty, wygląd, mowę ciała człowieka. Spacerując ulicami, siedząc na placu czy w parku, poprzez obserwację innych człowiek dowiaduje się o bieżących wydarzeniach, modzie, zachowaniach itp. Ważne jest również to, że w przestrzeni publicznej spotykać i komunikować się mogą nie tylko pojedyncze osoby, ale również różne grupy społeczne. Kontaktom na dużą skalę służą m.in.: imprezy masowe, wiece, pochody, czy jarmarki i kiermasze. Współczesne spojrzenie na przestrzenie publiczne wymaga także zauważenia nowych potrzeb ludzi. Dlatego na komunikacyjną rolę przestrzeni należy spojrzeć też pod kątem miłośników najnowszych technologii, czyli użytkowników smartfonów, laptopów, którzy mogą spokojnie i bezpiecznie skorzystać ze swoich urządzeń i kontaktować się z innymi z wykorzystaniem Internetu.

Czy zatem przestrzeń publiczna sprzyja kameralnym spotkaniom, czy też dużym imprezom masowym i wymianie poglądów? Czy można nią tylko przejść, czy też przejechać na rowerze, samochodem, wózkiem inwalidzkim? Czy każda przestrzeń publiczna pełni funkcje komunikacyjne? Takie pytania zadano sobie na początku analizy komunikacyjnej roli przestrzeni publicznej.

W dalszej części starano się zbadać już zagadnienia bardziej szczegółowe. Badano zatem: czy szlaki komunikacyjne mają istotny wpływ na atrakcyjność przestrzeni; czy przyciągają i zachęcają one do korzystania z przestrzeni; czy stan techniczny nawierzchni może zniechęcać lub przyciągać użytkowników; czy budowa nowych bądź przebudowa istniejących ciągów komunikacyjnych wpływa na zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych; czy jest szansa, aby przestrzeń publiczna istniała bez dobrego systemu komunikacyjnego, bez odpowiedniego systemu (sieci połączeń); co można rozumieć poprzez „dobry system komunikacyjny”; jak jest on rozumiany przez osoby niepełnosprawne, matki z dziećmi, osoby starsze; czy należy tworzyć ogólny system połączeń (poprzez ścieżki komunikacyjne) wszystkich przestrzeni publicznych z „resztą” miasta; w jaki sposób można rozwiązać problem braku ciągów komunikacyjnych lub ich niewystarczających parametrów (ścieżek brakuje albo są zbyt wąskie i korzysta z nich tak wielu różnych użytkowników, że dochodzi do konfliktów, np. rowerzyści, osoby spacerujące, osoby na rolkach, hulajnogach, uprawiające jogging, wyprowadzające zwierzęta itp.); jak radzą sobie osoby niepełnosprawne w przestrzeniach publicznych, dlaczego jest tak mało udogodnień dla nich i jednocześnie tak dużo barier, przeszkód – czy główną barierą jest ukształtowanie powierzchni.

Przyjęto w badaniach tezę, iż istnienie i funkcjonowanie przestrzeni publicznych zależy od ich dostępności. Z tego też względu założono, że przestrzenie powinny się kształtować, mając na względzie połączenie ich w spójny system. Pozostawienie przestrzeni publicznych bez dostępu (jakiegokolwiek) przyczynia się do odcięcia ich od życia, pozbawienia użytkowników.

Przyjęte założenia oraz skonstruowane pytania wymagały doboru odpowiednich metod badawczych. Potwierdzenia przyjętych założeń w pierwszej kolejności doszukiwano się w literaturze przedmiotu. Zastosowano również macierz oddziaływań, w której można było ocenić poszczególne zagadnienia. Poza tym inwentaryzowano teren i mierzono odległości między poszczególnymi przestrzeniami. Korzystano też z wiedzy ekspertów, stosując wywiady pogłębione.

Studia literatury

W celu właściwego konstruowania pytań badawczych i klasyfikowania poszczególnych elementów systemu komunikacji przeprowadzono studia literatury. Pozwoliły one spojrzeć na komunikację przede wszystkim w ujęciu systemowym, a poza tym uświadomić sobie, że szczegółowe projektowanie detali w tym systemie istotne jest dla poszczególnych użytkowników.

Cytując za Słownikiem języka polskiego PWN, komunikacja to: „1. ruch środków lokomocji między odległymi od siebie miejscami; też: drogi, szlaki i środki lokomocji, 2. przepływ informacji między urządzeniami, np. telefonami lub komputerami, 3. przekazywanie i odbieranie informacji w bezpośrednim kontakcie z drugą osobą, 4. możliwość przedostania się z jednego pomieszczenia lub miejsca do drugiego” (<https://sjp.pwn.pl/sjp/;2472911>). Komunikacji wiele uwagi poświęcił W. Czarnecki (1970), który stwierdził, iż komunikacja jest czynnikiem organizacyjnym miast, służącym do pokonywania przestrzeni i wzajemnego komunikowania się, przez co przyczynia się do wytworzenia środowiska socjalnego. Jest nie tylko działem inżynierii miejskiej, środkiem technicznej obsługi miasta, ale ważnym elementem organizacji i funkcjonowania układu osadniczego. Według A. Konarskiego (1983) komunikacja należy do czynników, które zawsze wywierały wpływ na powstanie i rozwój miast – stan i rodzaj technik komunikacyjnych wyznaczały ich rozmiary, zaś brak komunikacji powodował stagnację i zahamowanie rozwoju. Konarski przedstawił również różne modele sieci drogowo-ulicznej, w tym układy: rusztowy (szachownicowy), trójkątny, promienisty, promienisto-obwodnicowy, prostokątny z przekątnymi, mieszany (prostokątno-obwodnicowy). System komunikacyjny składa się z podsystemów: komunikacji indywidualnej, zbiorowej, pieszego i rowerowego, kolejowego, wodnego i powietrznego. Może spełniać funkcję: usługową, stymulującą bądź hamującą rozwój obszaru, kompozycji przestrzennej. Realizuje przy tym jedną z form aktywności człowieka, tj. mobilność (Konarski 2005). Sieć uliczna miast była również przedmiotem konferencji zorganizowanej przez Sekcję Urbanistyki Komitetu Architektury i Urbanistyki Polskiej Akademii Nauk wraz z Departamentem Architektury, Urbanistyki i Nadzoru Budowlanego Ministerstwa Budownictwa, Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej oraz Komitetem Urbanistyki Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa, która odbyła się w 1987 r. w Radziejowicach. Konferencja ta miała istotny wkład w spojrzenie na zagadnienie sieci ulicznej, ponieważ w prezentowanych stanowiskach podnoszono rolę nie tylko systemu komunikacyjnego (liniowego i węzłowego), ale również urbanistycznej osnowy struktury miasta, kształtowania przestrzeni publicznej i wpływu na styl życia w mieście. Zauważono, że w miastach potrzebne jest zróżnicowanie pod względem urbanistycznym klasyfikacji ulic w odniesieniu do ich przebiegu, znaczenia i roli w mieście, charakteru ruchu, cech technicznych. Należy brać pod uwagę: gęstość sieci (długość, liczbę węzłów), podatność na wprowadzenie komunikacji masowej, system parkowania, relacje do miejskich ciągów pieszych, strefy ruchu uspokojonego. Klasyfikacja ulic powinna uwzględniać: skalę miasta, cechy geometryczne, komfort zdrowotny i ekologiczny (ograniczenie źródeł hałasu, dobór formy obudowy, dobór funkcji przylegających), koncepcję całej sieci jako kośćca układu (założenia elementów krystalizujących plan, rozwiązania założeń miejskich dla ulic głównych, wylotowych lub zbiorczych), komunikację masową, podział na kwartały i bloki urbanistyczne,

możliwości kształtowania węzłów wewnątrz miasta, charakter i rolę, jaką odgrywają ulice w mieście, np.: ulica główna, urzędowa, handlowo-usługowa, handlowo-rekreacyjna, spacerowa, reprezentacyjna, kościelna, bulwar, itp. (Tazbir-Tomaszewska 1989).

W badaniu kompozycji miasta poprzez wywiady z mieszkańcami K. Lynch zauważył, że dla większości respondentów drogi były dominującymi elementami z różnych względów. Może to być skoncentrowanie wzdłuż ulicy szczególnych funkcji użytkowych albo działań. Duże znaczenie dla tożsamości ulic mają również: szczególne cechy fasad, duża ilość zieleni, relacja z rzekami. Jednocześnie Lynch zaobserwował, że jeśli głównym drogom brakowało tożsamości, nie były rozpoznawalne, a nawet zagrożony był obraz całego miasta (Lynch 2011).

Na detale w projektowaniu ulic, ze szczególnym uwzględnieniem ruchu pieszego, zwracają uwagę m.in. G. Cullen czy J. Gehl. Chodzenie według Gehla to pierwszy i podstawowy sposób przemieszczania się, dostawania się do określonego celu oraz nieformalna i nieskomplikowana forma bycia w środowisku publicznym. Specjalne zaś wymagania ma ruch pieszey „na kołach”, czyli wózków dziecięcych, inwalidzkich lub na zakupy. Przebieg trasy, dobór parametrów, kompozycja czy różnice poziomów mają tu naprawdę duże znaczenie (Gehl 2009). Można tu również zacytować Cullena: „Jest wiele materiałów, które mogą ożywić posadzkę miejską, wzmocnić czytelność znaków drogowych i – przez podkreślenie różnych form użytkowania – ustanowić kody stosownych zachowań: płyty kamienne tylko dla pieszych, bruki z okrągłaków, z kostki kamiennej, z łupkowych łusek, mozaiki, żwir, trawa. Mogą być jasne lub ciemne, twarde lub miękkie, gładkie lub wzorzyste” (Cullen 2011).

Przegląd literatury potwierdził przyjęcie tezy, że przestrzenie publiczne należy kształtować jako sieć oraz że ich istnienie i funkcjonowanie zależy od ich dostępności. W efekcie studia literatury pozwoliły na prowadzenie badań, a przede wszystkim na opracowanie pytań do eksperta oraz skonstruowanie macierzy oddziaływań.

Wywiad pogłębiony

Tak popularna metoda badań, jaką jest wywiad, została zastosowana przy opracowywaniu komunikacyjnej roli przestrzeni. Wywiad umożliwił zbieranie informacji poprzez rozmowę ze specjalistą. Pogłębiony wywiad indywidualny niestandardyzowany stanowił część badań jakościowych, których celem było uzyskanie informacji, opinii, w tym odpowiedzi na pytania zadane na początku, od konkretnych osób. Dobór respondentów był w tym przypadku dobrze przemyślany. Za eksperta uznano przede wszystkim Tomasza Zawadzkiego, pracownika Urzędu Miasta Opola zajmującego się zagadnieniami komunikacji (głównie zbiorowej) w mieście, oraz Monikę Paradowską, pracownika Uniwersytetu Opolskiego zajmującą się naukowo transportem zrównoważonym. Lista pytań

skierowanych do tych osób zawarta jest na formularzu. Podczas rozmów eksperci potwierdzili, iż przestrzenie publiczne należy kształtować jako sieć powiązań, że ich dostępność odgrywa ważną rolę oraz że należy w ich dostępności uwzględnić również transport zbiorowy.

Macierz oddziaływań

Macierz oddziaływań jest badaniem subiektywnym pozwalającym zespołowi na własną ocenę wybranych przestrzeni. Badaniem objęto 12 różnorodnych przestrzeni, w tym: dwa place, dwie ulice, dwa bulwary, dwa węzły, dwa zieleńce i dwa mosty. Chodziło o zbadanie różnorodnych przestrzeni publicznych i znalezienie odpowiedzi na zadane pytania.

Pierwszym, ważnym krokiem było przygotowanie macierzy i ustalenie grup czynników oddziaływania. Były to zatem: system dróg rowerowych, system ciągów pieszych, system komunikacji zbiorowej, system transportu indywidualnego oraz przystosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych. Systemy dróg rowerowych i pieszych badane były pod względem: dostępności, stanu i funkcjonalności nawierzchni, prawidłowego oświetlenia i oznakowania, funkcjonalności i prawidłowości przepływów ruchu względem innych użytkowników, powiązań z systemem. System komunikacji zbiorowej analizowano zaś pod względem: dostępności, stanu i funkcjonalności nawierzchni, prawidłowego oświetlenia i oznakowania (w szczególności punktów przesiadkowych), funkcjonalności i prawidłowości przepływów ruchu względem innych użytkowników, częstotliwości kursów oraz powiązania z systemem. System transportu indywidualnego również badano pod względem: dostępności, stanu i funkcjonalności nawierzchni, prawidłowego oświetlenia i oznakowania, funkcjonalności i prawidłowości przepływów ruchu względem innych użytkowników, powiązania z systemem, ale również pod kątem dostępności miejsc parkingowych. Zupełnie inne kategorie wzięto pod uwagę w odniesieniu do potrzeb osób niepełnosprawnych: występowanie i funkcjonalność podjazdów, uchwyty, poręczy, oznakowań graficznych i dźwiękowych, funkcjonalność nawierzchni, w tym wysokość krawężników, dostępność i funkcjonalność miejsc parkingowych (Załącznik 3).

Z przeprowadzonych badań wynika, że ze wszystkich grup oddziaływań najniżej oceniany jest system komunikacji zbiorowej. Najniższy stopień jakości przestrzeni uzyskała ulica Katedralna, a najwyższy dworzec kolejowy.

Wnioski

Przeprowadzone badania potwierdziły, że przestrzeń publiczna spełnia funkcje komunikacyjne, ponieważ przede wszystkim służy do przemieszczania się ludzi oraz szeroko pojmowanego komunikowania się. Sieć drogowa jest systemem, układem hierarchicznym, co szczegółowo omówiono w literaturze. Ranga ulic jest różna, dlatego wynikają z niej określone klasy techniczne czy kategorie. Układ ten rozwija się, dostosowując się do potrzeb ludzi, a w miejscach węzłowych, krzyżowania się szlaków, powstają place, ronda, skrzyżowania wielopoziomowe. Bez względu na sposób poruszania się istotne są tu zagadnienia funkcjonalne, estetyczne, które są pochodną projektu technicznego. Każdy człowiek ocenia i postrzega przestrzeń według swojego uznania i pod względem zaspokojenia swoich indywidualnych potrzeb. Każda przestrzeń publiczna musi być dostępna pod względem komunikacyjnym dla jak największego grona odbiorców, a zatem być elementem systemu.

KOMPOZYCJA URBANISTYCZNO-ARCHITEKTONICZNA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

URBAN AND ARCHITECTURAL COMPOSITION OF PUBLIC SPACES

Abstrakt: Przestrzenie publiczne kojarzone są przez poszczególnych mieszkańców jako estetyczne bądź chaotyczne, czyli pozytywnie lub negatywnie. Trudno jest znaleźć wspólne, obiektywne kryteria oceny różnych przestrzeni publicznych. Są jednak pewne uniwersalne kryteria, takie jak: kolorystyka, spójność, zieleń, które nie tylko pasują do różnorodnych przestrzeni, ale zauważane są przez różnych użytkowników.

Słowa kluczowe: kompozycja, estetyka, wnętrza urbanistyczne

Abstract: Public spaces are associated by individual residents as aesthetic or chaotic, that is, positively or negatively. It is difficult to find common objective criteria for the assessment of various public spaces. However, there are some universal criteria, such as: colors, consistency, greenery, which not only fit into a variety of spaces, but are noticed by different users.

Keywords: composition, aesthetics, urban interior

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Powszechnie wiadomo, że kompozycja urbanistyczno-architektoniczna oraz estetyka wpływa na odbiór przestrzeni. Ukształtowana przestrzeń może wpływać zarówno pozytywnie, jak i negatywnie na ogólną ocenę przez użytkowników. Z uporządkowaną i zadbaną przestrzenią mieszkańcy się identyfikują i lubią w niej przebywać. Proporcje poszczególnych elementów zagospodarowania, ich kształty, kolorystyka – to tylko niektóre aspekty wpływające na ogólne wrażenie. Celem badań było nie tylko przeprowadzenie analizy urbanistycznej i architektonicznej przestrzeni publicznej, ale przede wszystkim wykazanie związku między kompozycją architektoniczno-urbanistyczną a powiązaniem przestrzeni publicznych. Może nie zawsze użytkownik przestrzeni zdaje sobie sprawę z tego, że poszczególne wnętrza urbanistyczne poprzez ukształtowanie i aranżację są czytelne albo nie. To właśnie plan (rzut) w pierwszej kolejności, a potem kompozycja przestrzeni wpływa na jej odczytywanie, rozumienie. Dzięki odpowiedniemu zagospodarowaniu czy urządzeniu przestrzeni wiadomo, w którą stronę należy podążać, aby dojść np. do centrum miasta czy dworca głównego.

Do badań zależności między poszczególnymi przestrzeniami oraz wpływu kompozycji na odbiór przestrzeni dobrano odpowiednie metody badawcze, które obejmowały opracowanie krzywej wrażeń oraz macierzy oddziaływań. Opracowanie krzywej wrażeń polegało na ocenie wartości estetycznych wnętrz urbanistycznych przy zastosowaniu metody K. Wejcherta. Metoda ta polega na umownym przedstawieniu wrażeń i doznań emocjonalnych, które występują u obserwatora w trakcie

poruszania się ciągiem czasoprzestrzennym. Technika oceny polega na opisywaniu według odpowiednio dobranej skali natężenia doznań w określonych odstępach czasu lub co pewien określony dystans. Graficzną ilustracją wartości krajobrazu jest wykres obrazujący zmienność wrażeń i doznań emocjonalnych powstających w kontakcie z krajobrazem. Wrażenia te mają bez wątpienia charakter subiektywny, ale badania przeprowadzone dla kilku wybranych ulic pozwalają na porównanie tych doznań. Biorąc pod uwagę, iż zespół badawczy składa się z kilku osób, można też stwierdzić, że oceny te są odpowiednio wyważone, przedyskutowane. Ważnym etapem jest tutaj dobór kryteriów i wartości oceny (tabela 1).

Tabela 1. Kryteria i wartości oceny krajobrazu

Lp.	Cechy krajobrazu
1	Układ monotony, bez walorów urbanistycznych i architektonicznych, widok ograniczony.
2	Obraz monotony z elementów powtarzających się, ożywiony fragmentami o bardziej interesującej formie architektonicznej i detalu urbanistycznym, wydzielony w przestrzeni.
3	Układ prosty o walorach architektonicznych oraz o otwarciach sygnalizujących słabo lub częściowo łączenie się danego wnętrza z dalszymi.
4	Układ o zarysowanych cechach indywidualnych sprzężony przestrzenią lub architekturą z wnętrzem sąsiadującym.
5	Zespół urbanistyczny sprzężony z dalszymi przestrzeniami, z detalem – bez wyraźnych dominant architektonicznych lub znaczeniowych.
6	Wartościowy zespół urbanistyczny o walorach architektonicznych, niewyróżniający się jako zespół o dużym znaczeniu społecznym.
7	Zespół urbanistyczny z interesującymi i różnorodnymi w formie i charakterze otwarciami oraz z obiektem dominującym formą.
8	Zespół jak wyżej z dominantą architektoniczną o treści znaczeniowej.
9	Zespół o dużych walorach urbanistycznych i architektonicznych, dominujący jako element struktury przestrzennej miasta.
10	Zespół jak wyżej, wzbogacony kilkoma dominantami o znaczeniu podstawowym dla miasta, jego sylwetki i krajobrazu.

Źródło: opracowanie KNGP.

W kryteriach oceny istotne jest to, czy oceniane wnętrza jest monotonne, czy też różnorodne, ciekawe, wzbogacone akcentami architektonicznymi, dominantami itp.

Wywiady pogłębione należą do grupy badań jakościowych i służą pogłębieniu wiedzy na dany temat. Tego typu badania nie mają na celu gromadzenia danych statystycznych, ale pozwalają pozyskać informacje od ekspertów. Na potrzeby prowadzonych badań przeprowadzono konsultacje z przedstawicielami Towarzystwa Urbanistów Polskich Oddział Wrocław, Stowarzyszenia Architektów Polskich oraz z pracownikami Urzędu Miasta Opola. W prawidłowym prowadzeniu wywiadów szczególnie istotne było ułożenie pytań do ekspertów.

W macierzy oddziaływań (zmodyfikowanej macierzy Leopolda) opracowanej dla placów i wnętrz architektoniczno-krajobrazowych analizowano, w jakim stopniu poszczególne elementy zagospodarowania wpływają na ogólny wygląd przestrzeni.

Analiza wrażeń według K. Wejcherta

Metoda krzywej wrażeń służy do subiektywnej oceny doznań emocjonalnych obserwatora związanych z estetyką otoczenia podczas przemieszczania się w przestrzeni. Porównaniu podlegają fragmenty przestrzeni pod względem ich: formy, architektury, zieleni i widoków perspektywicznych w otwarciach. Wymienione w tabeli 1 wartości są umowne, ale dla każdego oznaczonego na schemacie punktu należy na wykresie wrażeń zapisać odpowiadającą mu wartość doznań emocjonalnych.

Ulica Krakowska to ciąg o długości 700 m, przebiegający od Dworca Głównego PKP do Rynku. Jej analizę wrażeń przedstawia ilustracja 1. Czas potrzebny na przebycie ciągu wynosił 13 minut. Na placu przed budynkiem dworca PKP ocena wrażeń jest wysoka – wynosi 8, ponieważ jest to zespół urbanistyczny z interesującymi i różnorodnymi w formie i charakterze otwarciami oraz z dominantą architektoniczną o treści znaczeniowej. Dalej, aż do skrzyżowania z ulicą Damrota, ocena ta spada do 4 (układ o zarysowanych cechach indywidualnych sprzężony przestrzenią lub architekturą z wnętrzem sąsiadującym). Przy skrzyżowaniu z ulicą Kościuszki doznania estetyczne rosną do 5 (zespół urbanistyczny sprzężony z dalszymi przestrzeniami, z detalem – bez wyraźnych dominant architektonicznych lub znaczeniowych). Na placu Wolności ciąg czasoprzestrzenny oceniono ponownie na 8, a następnie na 9 zaraz po przekroczeniu ulicy Zwierzynieckiej – jako zespół o dużych walorach urbanistycznych i architektonicznych, dominujący jako element struktury przestrzennej miasta. W Rynku ocena wzrosła do 10 – zespół o dużych walorach urbanistycznych i architektonicznych wzbogacony kilkoma dominantami o znaczeniu podstawowym dla miasta, jego sylwety i krajobrazu – ze względu na ratusz i widok kościoła „Na górcie”.

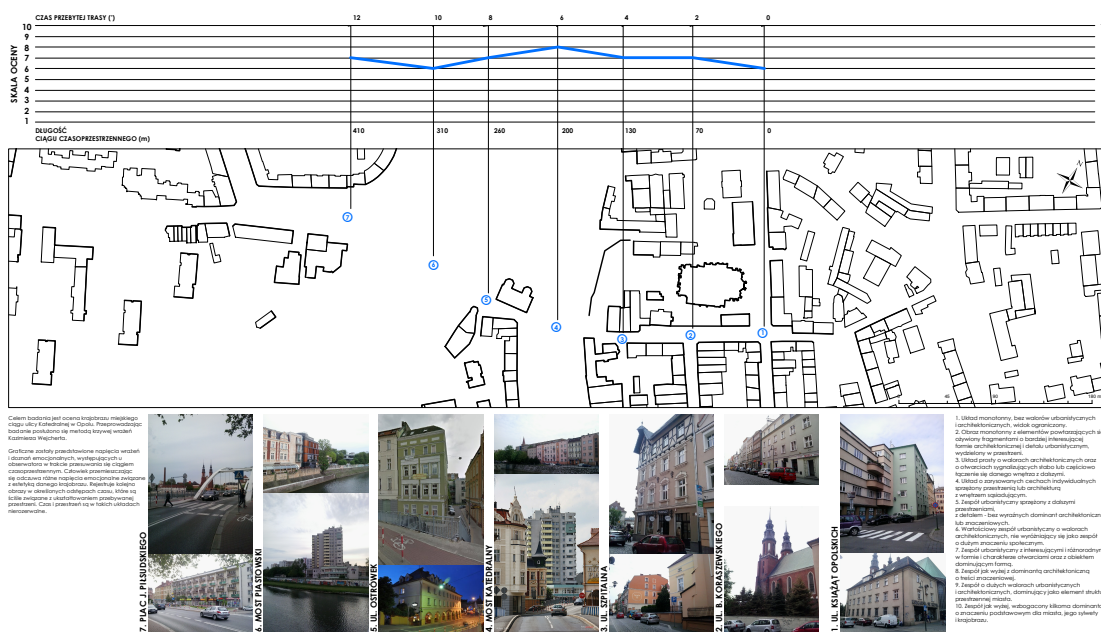
ANALIZA KRAJOBRAZU MIEJSKIEGO METODĄ KRZYWEJ WRAŻEŃ K. WEJCHERTA - ULICA KRAKOWSKA

Ilustracja 6. Analiza krzywej wrażeń dla ulicy Krakowskiej

Źródło: opracowanie KNGP.

Ulica Katedralna (analiza – ilustracja 2) przy skrzyżowaniu z Książąt Opolskich wykazuje cechy wartościowego zespołu urbanistycznego o walorach architektonicznych, niewyróżniającego się, ale jest to zespół o dużym znaczeniu społecznym. Wrażenia oceniono więc na poziomie 6. Po dwóch minutach przemieszczania się w kierunku zachodnim ulica Katedralna krzyżuje się z ulicą Koraszewskiego, a po następnych dwóch z ulicą Szpitalną, gdzie wrażenia oceniano wyżej – na 7. Sąsiedztwo katedry sprawia, że uznano otoczenie za zespół urbanistyczny z interesującymi i różnorodnymi w formie i charakterze otwarciami oraz z obiektem dominującym formą. Most Katedralny nad Młynówką oraz widok kanału podnoszą wrażenia estetyczne do 8. Czyli jest to zespół urbanistyczny z interesującymi i różnorodnymi w formie i charakterze otwarciami oraz z dominantą architektoniczną o treści znaczeniowej. Dalej w kierunku placu J. Piłsudskiego ocena wrażeń spada. Ciąg ma długość 410 m, a czas potrzebny na jego przebycie wynosi 12 minut.

Ilustracja 2. Analiza krzywej wrażenia dla ulicy Katedralnej

Źródło: opracowanie KNGP.

Przeprowadzone badania ulic Krakowskiej i Katedralnej, usytuowanych w centrum Opola, pokazują, iż dwie różne przestrzenie publiczne, chociaż należą do tej samej kategorii, mają różny charakter. Czas potrzebny na przebycie wyznaczonych części ulic był bardzo podobny (12 i 13 minut), jednak długość tych odcinków znacznie się różniła (odpowiednio 410 i 700 m). Należałoby się zastanowić, co było przyczyną, że czas potrzebny na przebycie ulicy Katedralnej jest dłuższy niż w przypadku ulicy Krakowskiej. Drugie pytanie odnosi się do tego, czy właściwe jest zwolnienie ruchu pieszego, a nawet zatrzymanie pieszych na dłużej w określonej przestrzeni. Oczywiście w przypadku ulicy Krakowskiej najdłuższą pokonuje się barierę, jaką jest ulica 1 Maja, za skrzyżowaniem z ulicą Damrota Krakowska staje się ciągiem pieszym i wtedy jej pokonanie zajmuje niewiele czasu. Z przeprowadzonych badań wynika również, że ogólna ocena wrażenia ulicy Krakowskiej jest wyższa niż ulicy Katedralnej. Poza tym, porównując oba ciągi, można też stwierdzić, że ulica Krakowska jest bardziej zróżnicowana – skala jej ocen wyniosła od 5 do 9 – w porównaniu z ulicą Katedralną ocenianą w zakresie od 6 do 8.

Macierz oddziaływań

Do badań wybrano 12 przestrzeni, tj.: węzły, w tym Rondo – plac Konstytucji 3 Maja, dworzec kolejowy; place: Katedralny i Rynek; zieleńce: plac Wolności i Park Nadodrzański; mosty: Groszowy i kładkę prowadzącą na Bolko; ulice: Krakowską i Katedralną oraz bulwary: nad Młynówką i nad Odrą. W macierzy oddziaływań wpływających na jakość powiązań przestrzeni publicznych, w aspekcie architektoniczno-urbanistycznym wyróżniono następujące grupy czynników oddziaływania: struktura przestrzeni, elementy kompozycji urbanistycznej, elementy architektoniczne oraz wrażenia estetyczne i atrakcyjność przestrzeni (Załącznik 3).

W analizie struktury przestrzeni ocenie podlegały: czytelność granic, zróżnicowanie stref oraz wielofunkcyjność. W analizie elementów kompozycji urbanistycznej oceniano: odległości między budynkami, czytelność wnętrza, postrzeganie odległości, skalę przestrzeni, wyróżniki krajobrazowe, powiązania widokowe, zamknięcia i otwarcia, atrakcyjność krawędzi, wysunięcia, zwężenia oraz posadzkę – jakość materiałów, zestawienia, łączenia. Z elementów architektonicznych najistotniejsze były: kompozycja stylów architektonicznych, zróżnicowanie detali architektonicznych, dziedzictwo kulturowe, zabytki, stan techniczny zabudowy. Wrażenia estetyczne i atrakcyjność przestrzeni oceniano pod względem atrakcyjności parterów budynków, występowania oraz atrakcyjności miejsc do siedzenia, występowania oraz atrakcyjności miejsc do stania, atrakcyjności i funkcjonalności małej architektury, jakości reklamy i informacji zewnętrznej oraz barwy w przestrzeni. Najbardziej czytelne granice mają Rynek, ulica Krakowska i bulwary nad Młynówką, a najmniej – plac Konstytucji 3 Maja. Zróżnicowanie stref najgorzej oceniono na placu Katedralnym, a najwyżej – na placu Wolności, w Parku Nadodrzańskim i na bulwarach nad Młynówką i nad Odrą. Wielofunkcyjność najłagodniej oceniono na placu Konstytucji 3 Maja. Ta przestrzeń w ogóle uzyskała najwięcej negatywnych ocen, decydowały o tym: odległości między budynkami, skala przestrzeni, wyróżniki krajobrazowe, posadzka, zróżnicowanie detali architektonicznych, miejsc do siedzenia, jakość reklamy i informacji zewnętrznej oraz barwa. Dworzec kolejowy i ulica Krakowska również otrzymały kilka negatywnych ocen – w kategorii za posadzkę, reklamę i wielofunkcyjność. Najwięcej pozytywnych ocen otrzymał zaś Rynek, za: czytelność wnętrza, odległości między budynkami, posadzkę, kompozycję stylów, zróżnicowanie detali, dziedzictwo kulturowe, stan techniczny i inne. Bulwary nad Młynówką również zostały ocenione wysoko w podobnych kategoriach.

Wnioski

Z przeprowadzonych badań wynika, że przestrzenie publiczne mają określone walory estetyczne, które można w pewnym stopniu mierzyć i oceniać, ale wymaga to uprzedniego opracowania kryteriów tej oceny. Co ważne, takie przestrzenie jak ulice są nie tylko wnętrzami urbanistycznymi, ale również ciągami czasoprzestrzennymi i ze swojej natury stanowią łączniki, są elementami systemu przestrzeni publicznych. Mogą mieć różną rangę, charakter i znaczenie, co sprawia, że trudno jest je nawet czasem porównywać. Ciekawe natomiast jest porównanie wyników różnych badań dotyczących tej samej przestrzeni, ponieważ zarówno z analizy krzywej wrażeń, jak i z macierzy oddziaływań można było uzyskać podobne dane, potwierdzające słuszność przyjętych tez. Badania niewątpliwie wykazały, że zagospodarowanie przestrzeni ma istotne znaczenie w jej odbiorze estetycznym, atrakcyjności, a zatem i popularności.

TERENY ZIELENI JAKO PRZESTRZEŃ PUBLICZNA

GREEN AREAS AS PUBLIC SPACES

Abstrakt: Zieleń nie tylko stanowi system przyrodniczy miasta, ale również jest ważną częścią przestrzeni publicznych. W zależności od tego, czy tereny zieleni są zagospodarowane, uporządkowane, wyposażone w obiekty małej architektury, ogólnodostępne, będą mniej lub bardziej atrakcyjne, a przez to popularne wśród użytkowników. W przeprowadzonych badaniach starano się wykazać, że tereny zieleni powinny być powiązane w spójny system z innymi przestrzeniami publicznymi.

Słowa kluczowe: zieleń, system zieleni, tereny zieleni

Abstract: Greenery does not only make a natural system of a city, but is also an important part of public spaces. Depending on whether green areas are developed, ordered, equipped with small architecture, generally accessible, they will be more or less attractive and, therefore, popular with users. In the conducted research, an attempt was made to show that green areas should be connected into a coherent system with other public spaces.

Keywords: greenery, greenery system, green areas

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Zieleń w mieście ogrywa bardzo ważną rolę, ponieważ oprócz dobrze znanych funkcji biologicznych, higieniczno-sanitarnych, estetycznych, edukacyjnych itd. bardzo często jest przestrzenią publiczną. Klasyfikacji terenów zieleni może być wiele, ale w prowadzonych badaniach istotne jest to, że część z nich jest ogólnodostępna i otwarta, a część w ogóle niedostępna lub o ograniczonym dostępie. Z terenami ogólnodostępnymi kojarzy się przede wszystkim parki, skwery, bulwary nadrzeczne, zaś cmentarze czy ogrody działkowe to obszary o ograniczonym dostępie. Jako tereny mniej dostępne odbierana jest zieleń towarzysząca innym formom użytkowania, np. przy placówkach oświatowych, opieki zdrowotnej, zabudowie mieszkaniowej itp. Zieleń czyni poszczególne przestrzenie czy nawet całe miasto miejscami o wiele bardziej atrakcyjnymi, przyczyniając się przy tym do poprawy klimatu miejskiego i estetyki zagospodarowania terenu.

W przeprowadzonych badaniach założono, że skoro zieleń w mieście powinna tworzyć system (spójny, hierarchiczny), to przestrzenie publiczne będące jego składową również powinny stanowić spójny system. Celem badań było zatem sprawdzenie, czy zieleń stanowi w ogóle jakikolwiek system i na ile system ten jest powiązany z przestrzeniami publicznymi. Cele szczegółowe odnosiły się do oceny użytkowania wybranych terenów przez społeczność oraz wpływu oddziaływania stanu zieleni na atrakcyjność przestrzeni publicznych w Opolu.

Tak określony cel badań wymagał odpowiedniego doboru metod pracy. Przede wszystkim przeprowadzono inwentaryzację terenu w celu identyfikacji różnych form zieleni w mieście. Bardzo ważne i przydatne były wywiady ze specjalistami, w tym z miejskim ogrodnikiem – Grażyną Rącką, Prezesem Stowarzyszenia Opolski Ogród Botaniczny drem hab. Arkadiuszem Nowakiem oraz kadrą naukową Uniwersytetu Opolskiego – drem Grzegorzem Kuszą i drem Krzysztofem Badorą. Przeprowadzono mapowanie behawioralne dwóch wybranych terenów zieleni, tj. Parku Nadodrzańskiego oraz placu Wolności. Do oceny wybranych przestrzeni publicznych wykorzystano również metodę macierzy oddziaływań, w której grupy i czynniki oddziaływań określono po przeprowadzeniu wywiadów z ekspertami.

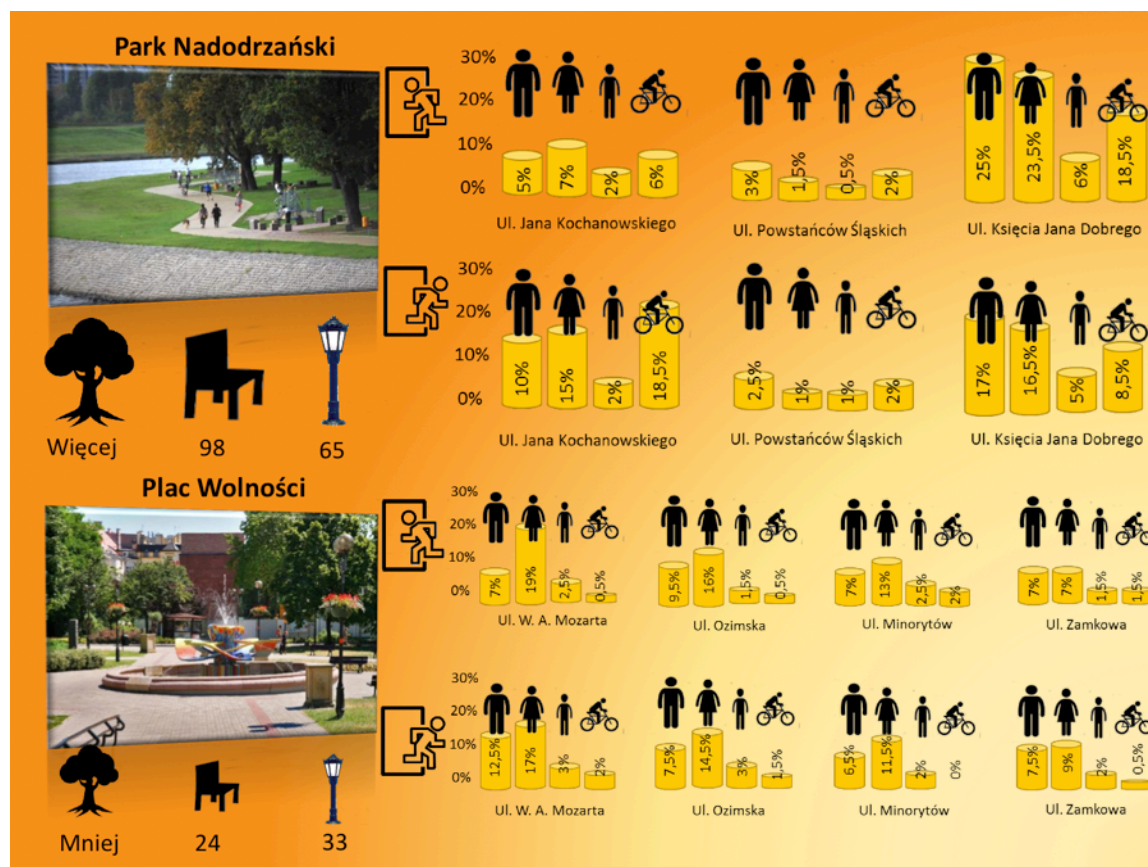
Wywiad pogłębiony

Wywiad pogłębiony jest metodą pracy pozwalającą na zdobycie bardzo ważnych, ciekawych i różnorodnych informacji. Często są to informacje, których nie można pozyskać z literatury czy ze statystyk, ponieważ ekspert działający na określonym terenie i w określonych warunkach może mieć inne od typowych doświadczenia. Istotne jest również to, że osoba, z którą przeprowadza się wywiad, przedstawia swój punkt widzenia, zatem takie badania nie są obiektywne. Z punktu widzenia badań prowadzonych przez studentów wywiady z ekspertem są bardzo cenne, ponieważ dostarczają fachowej wiedzy na dany temat. Wywiady pogłębione przeprowadzono z miejskim ogrodnikiem, przedstawicielem Stowarzyszenia Opolski Ogród Botaniczny, pracownikami naukowymi Uniwersytetu Opolskiego. Pytania, które zadawano podczas wywiadów, obrazuje formularz (Załącznik 2).

Mapowanie behawioralne

Mapowanie behawioralne to metoda pozwalająca na obserwację wybranej przestrzeni i zliczanie określonych zachowań użytkowników w niej przebywających. Do badań wytypowano Park Nadodrzański oraz plac Wolności. Przestrzenie te różnią się przede wszystkim położeniem, wielkością obszaru oraz zagospodarowaniem. Park Nadodrzański usytuowany jest w sąsiedztwie rzeki, ma znacznie więcej drzew, obiektów małej architektury, ponieważ jest dużo większy niż plac Wolności. Przestrzeń tę badano w 3 miejscach – wejściach do parku: przy ulicy Jana Kochanowskiego, Powstańców Śląskich i Księcia Jana Dobrego. Plac Wolności jest zaś przestrzenią usytuowaną w centrum miasta, w sąsiedztwie jednej z ważniejszych ulic Opola, łączącej Dworzec Główny z Rynkiem – ulicy Krakowskiej. Co ważne, obie przestrzenie są zagospodarowane, zadbane a przez to można stwierdzić, atrakcyjne dla potencjalnych użytkowników. Tę przestrzeń badano w 4 miejscach – przy ulicy W.A. Mozarta, Ozimskiej, Minorytów i Zamkowej. W badaniach rozróżniono zarówno

wchodzących jak i opuszczających daną przestrzeń z rozróżnieniem kobiet i mężczyzn oraz pieszych i rowerzystów. Wyniki badań obrazuje ilustracja 1.

Ilustracja 1. Wyniki mapowania behawioralnego

Źródło: opracowanie KNGP.

Z przeprowadzonych badań wynika, że Park Nadodrzański jest bardziej popularny wśród rowerzystów niż plac Wolności. Z pewnością przyczynia się do tego powierzchnia parku, wyznaczone tam trasy rowerowe o charakterze krajobrazowym. Plac Wolności z racji położenia w centrum jest zaś bardziej dostępny dla pieszych. W wyniku przeprowadzonych badań można również potwierdzić, że wejścia usytuowane na osiach ważnych szlaków komunikacyjnych (ulica Ozimska w przypadku placu Wolności i ulica Księcia Jana Dobrego w przypadku Parku Nadodrzańskiego) cechują się dużo większą popularnością niż inne. Oznacza to, że dostępność komunikacyjna przestrzeni jest niezwykle ważnym aspektem wpływającym na jej atrakcyjność.

Macierz oddziaływań

Macierz oddziaływań to badanie subiektywne pozwalające na własną ocenę wybranych 12 różnorodnych przestrzeni. Do oceny wyznaczono: dwa place, dwie ulice, dwa bulwary, dwa węzły, dwa zieleńce i dwa mosty. Pierwszym, ważnym krokiem było przygotowanie macierzy i ustalenie grup

czynników oddziaływania. Po przeprowadzeniu wywiadów z ekspertami uznano, że będą to: forma i stan zieleni, a w tym: ocena drzew, krzewów, kwiatów i trawników, następnie wartość funkcjonalna obejmująca prawidłowe nasłonecznienie, powierzchnię zieleni zwartej, dostępność dla użytkowników przestrzeni, powiązania z systemem zieleni oraz wartość estetyczna obejmująca: kompozycję nasadzeń, ekspozycję zieleni, tło zieleni, różnorodność gatunków względem pór roku.

Z przeprowadzonej oceny macierzowej wynika, że zieleńce i bulwary są znacznie wyżej oceniane niż ulice, węzły, mosty czy place (Załącznik 3). Wynika to z faktu, że wskazane do badań place (Rynek, plac Katedralny) są ubogie w zieleń, a węzły, ulice czy mosty w ogóle prawie jej nie mają. Istotne jest przy tym, że wszystkie wskazane przestrzenie mają prawidłowe nasłonecznienie, a zatem są tam korzystne warunki do usytuowania określonych roślin. Wartość funkcjonalna jest w ogólnej ocenie znacznie wyższa niż formy i stan zieleni.

Wnioski

Z przeprowadzonych studiów literatury wynika niewątpliwie, że zieleń stanowi system przyrodniczy miasta oraz że system ten odgrywa istotną rolę w funkcjonowaniu miasta. Przeprowadzone badania udowodniły również, że zieleń stanowi ważny element zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz sama często też jest taką przestrzenią. Zieleń stanowiąca przestrzeń publiczną powinna być powiązana z systemem komunikacji, ponieważ od dostępności terenu, usytuowania na trasie ważnych szlaków komunikacyjnych zależy popularność miejsca. Poza tym wskazano również, że ważnym aspektem zagospodarowania przestrzeni jest dobór form zieleni, jej stan oraz wartość estetyczna.

WYDARZENIA KULTURALNE W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

CULTURAL EVENTS IN THE PUBLIC SPACE

Abstrakt: Przestrzenie publiczne w miastach nie są jedynie kompozycją architektoniczno-urbanistyczną, ale przede wszystkim miejscem spotkań mieszkańców, wydarzeń kulturalnych. Z pewnością można stwierdzić, że wszelkiego rodzaju imprezy organizowane w przestrzeni publicznej działają przyciągająco, są atrakcją dla jej użytkowników. Projektując przestrzenie publiczne, powinno się mieć przede wszystkim na względzie możliwość organizacji w nich nawet dużych imprez masowych. Można więc stwierdzić, że przestrzenie publiczne powinny być elementem systemu, powinny być powszechnie dostępne zarówno dla organizatorów, jak i uczestników wydarzeń kulturalnych.

Słowa kluczowe: wydarzenia kulturalne, kalendarz imprez

Abstract: Public spaces in cities are not only an architectural and urban composition, but above all provide meeting places for residents and sites of cultural events. Certainly, it can be said that all kinds of events organized in the public space are an attraction for its users. Thus, when designing public spaces, one should first of all consider the possibility of organizing even large mass events there. It can therefore be concluded that public spaces should be part of the infrastructural system and as such should be widely available both for the organizers and participants of cultural events.

Key words: cultural events, calendar of events, urban planning, city infrastructure

Kod klasyfikacji JEL: O18

Wprowadzenie

Przestrzenie publiczne mogą być estetyczne, nowoczesne, wyposażone w wysokiej jakości obiekty małej architektury, mogą nawet być reprezentacyjnymi obszarami miast, o rozwiązaniach wprowadzonych drogą konkursów architektoniczno-urbanistycznych, a mimo to nie mieć w sobie życia. Dzieje się tak nierzadko, ponieważ w funkcjonowaniu i atrakcyjności przestrzeni publicznych niezwykle rolę odgrywają różnego rodzaju wydarzenia, imprezy, usługi, które mogą mieć w nich miejsce. Celem badań było zatem wykazanie, że wydarzenia kulturalne odbywające się w przestrzeni publicznej często przesądzają o jej atrakcyjności. Zespół badawczy zamierzał również zbadać reakcje mieszkańców na różnego rodzaju inicjatywy.

W tym celu zastosowano odpowiednie metody badawcze. Na początku przeprowadzono wywiady z ekspertami, które miały na celu pogłębienie wiedzy członków zespołu badawczego na temat wydarzeń kulturalnych. Jednocześnie starano się zbadać, jakie, kiedy i gdzie odbywają się ważniejsze wydarzenia kulturalne w Opolu, tworząc tzw. kalendarz imprez. Biorąc pod uwagę, iż celem pracy była również ocena reakcji mieszkańców na pewne inicjatywy, zorganizowano w wybranych miejscach pokaz tańca i notowano reakcje przechodniów. Dodatkowo wykorzystano też

metodę macierzową do oceny wybranych 12 przestrzeni i oceny powiązań między nimi pod względem kultury i sztuki miejskiej.

Wywiad pogłębiony

Wywiady przeprowadzono z organizatorami wydarzeń kulturalnych w Opolu, w tym: z prezesem Opolskiego Projektora Animacji Kulturalnych Sewerynem Ptakiem, przewodniczącym Samorządu Studenckiego Maciejem Kochańskim, dyrektorem Narodowego Centrum Polskiej Piosenki Rafałem Poliwodą. Wywiady miały służyć pogłębieniu wiedzy na temat wydarzeń.

Wydarzenia kulturalne

Pierwszym etapem prac była także analiza wydarzeń kulturalnych odbywających się w Opolu. Zbadano, ile jest tych wydarzeń, kiedy i gdzie się odbywają. Uwzględniono imprezy jednodniowe, okresowe oraz odbywające się cyklicznie, traktując każdą z nich jako jedno wydarzenie. Załącznik 1 zawiera spis poszczególnych wydarzeń – kalendarz imprez, tj.: nazwę wydarzenia, termin, miejsce, organizatora odpowiedzialnego za organizację imprezy. W tabeli 1 podsumowano wyniki badań.

Tabela 1. Liczba i miejsce wydarzeń kulturalnych w kolejnych miesiącach w Opolu

Lp.	Miesiąc	Liczba wydarzeń kulturalnych	Miejsce
1	Styczeń	7 (5 w obiektach kultury, 2 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
2	Luty	13 (11 w obiektach kultury, 1 w obiekcie sportowym, a 1 w przestrzeni publicznej i obiekcie)	12 wydarzeń odbyło się w centrum miasta, a 1 poza centrum (CWK).
3	Marzec	21 (w obiektach kultury)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
4	Kwiecień	18 (17 w obiektach kultury, 1 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
5	Maj	27 (20 w obiektach kultury, 7 w przestrzeni publicznej)	26 wydarzeń odbyło się w centrum miasta, a 1 poza centrum (osiedle AK).
6	Czerwiec	24 (18 w obiektach kultury, 6 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
7	Lipiec	12 (7 w obiektach kultury, 5 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta (w tym 1 nad Odrą).
8	Sierpień	7 (2 w obiektach kultury, 5 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
9	Wrzesień	11 (8 w obiektach kultury, 3 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
10	Październik	11 (w obiektach kultury)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
11	Listopad	13 (10 w obiektach kultury, 1 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.
12	Grudzień	12 (9 w obiektach kultury, 3 w przestrzeni publicznej)	Wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta.

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 1 oraz Załącznika 1 wynika, że w Opolu w ciągu roku organizowanych jest blisko 180 imprez kulturalnych, średnio 15 na miesiąc. Większość z nich odbywa się w obiektach kultury (Miejskiej Bibliotece Publicznej, Galerii Sztuki Współczesnej, Studenckim Centrum Kultury, Amfiteatrze Tysiąclecia, Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej). Wśród wszystkich imprez ponad 30 zorganizowanych było w przestrzeni publicznej. Największą popularnością cieszyły się plac Wolności, ulica Krakowska i Rynek, ale imprezy organizowano także nad Odrą, Młynówką, na Wzgórzu Uniwersyteckim, na murach obronnych. Prawie wszystkie wydarzenia odbyły się w centrum miasta, przy czym najwięcej imprez zorganizowano w: marcu, kwietniu, maju i czerwcu, a najbardziej popularne miesiące imprez plenerowych to: maj, czerwiec, lipiec i sierpień.

Pokaz tańca lindy hop

Jedną z pierwszych inicjatyw w przestrzeni były warsztaty tańca lindy hop. Pokazy tańca przewidziano na dzień wolny od pracy, tj. sobotę, w godzinach 12.00–14.00. Warsztaty były poprowadzone przez wrocławską grupę taneczną. Taniec z lat 20./30. ubiegłego wieku zaaranżowany w przestrzeni publicznej Opola pozwolił sprawdzić, jak mieszkańcy miasta reagują na wydarzenia. Warsztaty lindy hop zostały przeprowadzone w trzech najbardziej znanych miejscach Opola, czyli: na placu Kopernika, placu Wolności oraz w Ryнку (ilustracje 1 i 2).

Ilustracje 1 i 2. Warsztaty lindy hop (pl. Wolności – po lewej, Rynek – po prawej)

Źródło: fot. KNGP.

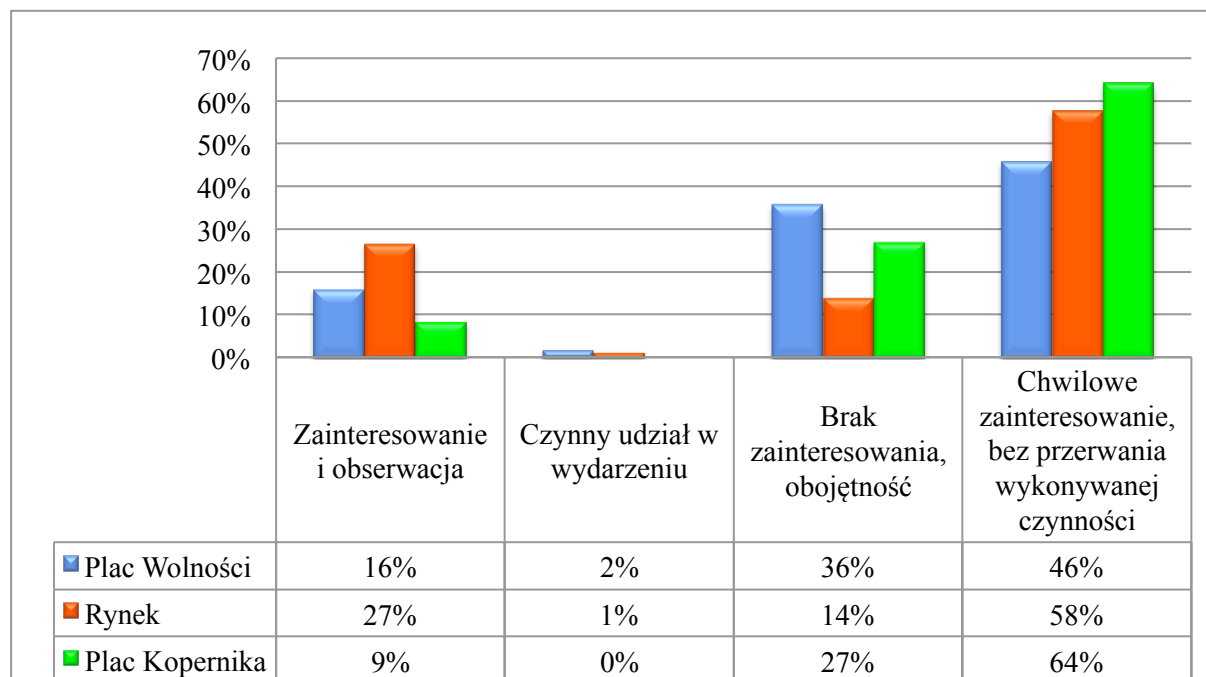
Wstępne wyniki tego badania pokazały, że większość mieszkańców zwraca uwagę na to, co dzieje się w przestrzeni publicznej. Wiele osób z zaciekawieniem obserwowało swingujące pary, byli również i tacy, którzy przywołali swoje wspomnienia z przeszłości związane z prezentowanym tańcem. W celu przeprowadzenia szczegółowej analizy członkowie zespołu stworzyli kartę badawczą, która pozwoliła zanotować reakcje poszczególnych osób na tę inicjatywę (ilustracja 3).

Przestrzenie w sieci Projekt systemu powiązań przestrzeni publicznych Opola		KOŁO NAUKOWE GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Opoleckiego										
KARTA BADAWCZA												
lp	Płeć		Wiek				Reakcja przechodniów					
	Kobieta	Mężczyzna	poniżej 18 lat	19-26 lat	27-35 lat	36-50 lat	51-60 lat	powyżej 60 lat	Zainteresowanie i obserwacja	Czynny udział w wydarzeniu	Brak zainteresowania, obojętność	Chwilowe zainteresowanie, bez przerywania wykonywanej czynności
1	X		X				X				X	
2	X						X					X
3	X						X					X
4	X						X		X			
5	X							X				X
6	X							X				X
7	X	X							X			
8	X						X			X		
9	X						X		X			
10	X						X					X
11	X						X			X		
12	X						X					X
13	X			X								X
14	X			X			X					X
15	X							X		X		
16	X		X						X			
17	X							X				
18	X			X						X		X
19	X				X							X
20	X			X								X
21	X	X										X
14	X			X					X			
15	X	X								X		
16	X		X						X			
17	X		X									X
18	X				X					X		
19	X		X							X		
20	X		X						X			
21	X			X								X
22	X		X						X			
23	X	X								X		
24	X		X						X			
25	X				X							X
26	X		X							X		
27	X					X						X
28	X			X								X
29	X					X			X			
30	X		X									X

Ilustracja 3. Karta badawcza

Źródło: opracowanie KNGP.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mieszkańcy Opola wykazują chwilowe zainteresowanie wydarzeniami odbywającymi się w przestrzeni publicznej. Zainteresowanie to było największe na placu Kopernika, a najmniejsze na placu Wolności. Poza tym zauważalne były również brak zainteresowania i obojętność u wielu przechodzących osób. Najwięcej obojętnych odnotowano na placu Wolności, a najmniej w Rynku. Niestety opolanie też niezbyt chętnie brali czynny udział w warsztatach – na placu Wolności 0,2% osób udało się zachęcić do tańca, a na placu Kopernika nikogo. Największe zainteresowanie wykazywali przechodnie w Rynku, a najmniejsze na placu Kopernika (ilustracja 4).

Ilustracja 4. Wyniki badań

Źródło: opracowanie KNGP.

Szczegółowa analiza reakcji użytkowników przestrzeni publicznych, zainteresowanych wydarzeniami bądź niezwracających na nie uwagi, pozwala wysunąć następujące wnioski: Na placu Wolności przebadano 162 osoby (82 kobiety i 80 mężczyzn), w Rynku 71 (34 kobiety i 37 mężczyzn), a na placu Kopernika 151 osób (83 kobiety i 68 mężczyzn). Już nawet tylko liczba użytkowników przestrzeni dostarcza ciekawych spostrzeżeń – w Rynku jest około dwukrotnie mniej osób niż na placach Kopernika czy Wolności. Struktura płci i wieku nie wykazywała szczególnie widocznych różnic w poszczególnych przestrzeniach. Czynny udział w wydarzeniu wykazywały przeważnie młode kobiety, a brak zainteresowania osoby w wieku 27–60 lat. Chwilowe zainteresowanie pojawiało się u osób w różnym wieku w różnych przestrzeniach: na placu Wolności – w wieku 51–60 lat, w Rynku – 27–35, a na placu Kopernika – 19–26 lat (ilustracja 5).

Przebieg w sieci		Projekt systemu powiązań przestrzeni publicznych Opola		KOŁO NAUKOWE GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ Wydział Ekonomiczny Uniwersytetu Opolskiego	
PLAC WOLNOŚCI					
Płeć	Przedział Wiekowy	Zainteresowanie i obserwacja	Czynny udział w wydarzeniu	Brak zainteresowania, obojętność	Chwilowe zainteresowanie, bez przerwania wykonywanej czynności
Kobieta	poniżej 18 lat	2	1	1	3
	19-26 lat	3	2	7	6
	27-35 lat	1	0	4	4
	36-50 lat	2	0	8	7
	51-60 lat	4	0	2	12
	powyżej 60 lat	3	0	1	9
Mężczyzna	poniżej 18 lat	0	2	3	3
	19-26 lat	4	0	3	5
	27-35 lat	3	0	9	11
	36-50 lat	1	0	10	4
	51-60 lat	3	0	8	8
	powyżej 60 lat	0	1	3	2
RYNEK					
Płeć	Przedział Wiekowy	Zainteresowanie i obserwacja	Czynny udział w wydarzeniu	Brak zainteresowania, obojętność	Chwilowe zainteresowanie, bez przerwania wykonywanej czynności
Kobieta	poniżej 18 lat	1	0	0	1
	19-26 lat	4	1	1	3
	27-35 lat	0	0	0	3
	36-50 lat	0	0	1	4
	51-60 lat	3	0	0	2
	powyżej 60 lat	4	0	1	5
Mężczyzna	poniżej 18 lat	1	0	0	0
	19-26 lat	2	0	4	2
	27-35 lat	1	0	1	7
	36-50 lat	0	0	0	4
	51-60 lat	2	0	2	6
	powyżej 60 lat	1	0	0	4
PLAC KOPERNIKA					
Płeć	Przedział Wiekowy	Zainteresowanie i obserwacja	Czynny udział w wydarzeniu	Brak zainteresowania, obojętność	Chwilowe zainteresowanie, bez przerwania wykonywanej czynności
Kobieta	poniżej 18 lat	3	0	1	11
	19-26 lat	2	0	4	18
	27-35 lat	1	0	7	9
	36-50 lat	0	0	5	11
	51-60 lat	2	0	0	5
	powyżej 60 lat	1	0	1	2
Mężczyzna	poniżej 18 lat	1	0	2	3
	19-26 lat	2	0	4	14
	27-35 lat	0	0	5	8
	36-50 lat	0	0	9	7
	51-60 lat	1	0	2	7
	powyżej 60 lat	0	0	1	2

Ilustracja 5. Użytkownicy przestrzeni publicznych

Źródło: opracowanie KNGP.

Macierz oddziaływań

Macierz oddziaływań to badanie subiektywne pozwalające na własną ocenę wybranych 12 różnorodnych przestrzeni. Do oceny wyznaczono: dwa place, dwie ulice, dwa bulwary, dwa węzły, dwa zieleńce i dwa mosty. Pierwszym, ważnym krokiem było ustalenie grup i czynników oddziaływań. Wskazano trzy grupy: instalacje, inicjatywy stałe lub zastane, następnie potencjał przestrzeni dla organizacji wydarzeń oraz organizację. Wśród instalacji, inicjatyw określono następujące czynniki: koncentracja wydarzeń, różnorodność wydarzeń względem pór roku, miejska sztuka wizualna (sztuka uliczna), oddziaływanie zewnętrzne. W potencjale przestrzeni wyróżniono: dostosowanie przestrzeni do czynników atmosferycznych, korzystną ekspozycję (oświetlenie, otoczenie), możliwość organizacji imprez masowych, potencjał historyczny miejsca, lokalną tożsamość, sąsiedztwo obiektów kultury i sztuki, sąsiedztwo lokalnych aktywności artystycznych. W organizacji zaś istotne były: dostęp do mediów, do infrastruktury sanitarnej, możliwość tymczasowej instalacji, obsługa komunikacyjna służb

porządkowych, bariery prawne (struktura władania, ograniczenia), integracja wydarzenia ze strukturą miasta (Załącznik 3).

Z opracowanej macierzy wynika, że pod względem kultury i sztuki miejskiej najwyżej ocenione zostały place jako miejsca o największym potencjale, a najniżej mosty. Zieleńce również zostały ocenione dosyć wysoko, ponieważ mają spory potencjał do organizacji wydarzeń. Na oceny te istotny wpływ miały też instalacje i inicjatywy. W ocenach dosyć niskie notowania poza mostami miały: plac Konstytucji 3 Maja, plac Katedralny i ulica Katedralna. Najwyżej oceniono zaś Rynek oraz plac Wolności.

Wnioski

Wydarzenia kulturalne są niewątpliwie ważnym elementem przestrzeni publicznych. Wydarzenia te odbywają się głównie w obiektach użyteczności publicznej, a te zwykle usytuowane są w sąsiedztwie ważnych przestrzeni publicznych, często stanowiąc ich nieodłączną część, np. Miejska Biblioteka Publiczna przy placu Wolności, filharmonia przy ulicy Krakowskiej, Młodzieżowy Dom Kultury przy ulic Piastowskiej (przy bulwarze nad Młynówką) itd. Ważnym zagadnieniem w funkcjonowaniu przestrzeni publicznych i systemowym podejściu do nich jest układanie kalendarza imprez kulturalnych tak, by cały rok obfitował w wydarzenia oraz by uaktywniać różne przestrzenie miasta (nie tylko położone w jego ścisłym centrum). Ważne zatem jest powiązanie wydarzeń kulturalnych z systemem przestrzeni publicznych.

ZAKOŃCZENIE

Projekt badawczy „Przestrzenie w sieci” prowadzony był przez studentów Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Opolskiego pod opieką merytoryczną kadry naukowej oraz przy współpracy wielu osób spoza Uniwersytetu Opolskiego. W przeprowadzonym projekcie celem badań nie było ani definiowanie przestrzeni publicznych, ani ich klasyfikacja, ani wykazywanie, jak istotną odgrywają rolę w życiu mieszkańców miasta, chociaż i te zagadnienia były stale poruszane w pracy. Przyjęto, że w literaturze przestrzenie publiczne zostały wyczerpująco przebadane i opisane pod tymi względami. Najważniejszym założeniem pracy studentów było to, że przestrzenie publiczne stanowią system. System ten powinien składać się z różnych elementów: punktów, linii, obszarów, o różnej randze i funkcjach. Zamierzano wykazać, że tak różnorodne, odmienne przestrzenie powinny być kształtowane jako sieć powiązanych elementów w mieście. W tym celu badano możliwość kształtowania systemu pod różnymi względami: społecznym, komunikacyjnym, kompozycyjnym, przyrodniczym, kulturowym.

Na każdym etapie prowadzonych badań zauważano zasadność podejścia systemowego w kształtowaniu sieci przestrzeni publicznych. Przy badaniu bowiem aspektu społecznego zauważalne było to, że dla mieszkańców miasta przestrzeń publiczna i jej ukształtowanie, zagospodarowanie jest ważnym zagadnieniem. Mieszkańcy potrafili wyłonić takie obszary, które są dla nich bardziej znaczące od innych, te, które chętniej odwiedzają niż inne. W badaniach przestrzeni publicznej pod względem komunikacyjnym najbardziej widoczna była potrzeba ujęcia przestrzeni w powiązany, hierarchiczny, czytelny system, ponieważ bezpośrednio przekłada się to na dostępność poszczególnych terenów. Badając przestrzeń pod względem kompozycyjnym, również ważne było, by spojrzeć na nią pod kątem człowieka przemieszczającego się w danej przestrzeni i postrzegającego kompozycję architektoniczno-urbanistyczną jako ciekawą lub monotonną. Ma to istotne znaczenie, ponieważ przestrzeń oddziałuje na człowieka, jej zagospodarowanie w pewnym sensie informuje go, jak należy się w określonej przestrzeni zachowywać, którędy iść, gdzie można odpocząć, które przestrzenie służą do gromadzenia się itd. Systemem jest również zieleń miejska, stanowiąca ważny element przestrzeni publicznej, i dlatego powinna być kształtowana z myślą o zachowaniu ciągłości. Brak dostępu (np. pieszego, rowerowego) do terenu zieleni czyni tę przestrzeń nieosiągalną, mniej atrakcyjną. Nawet wydarzenia kulturalne odbywające się w przestrzeni publicznej wymagają szerszego spojrzenia. Fakt, że odbywają się w kilku tylko wybranych miejscach świadczy o tym, że układając kalendarz wydarzeń miejskich, nie opracowuje się go na mapie, lecz w dowolnie wybranych miejscach, najczęściej z przyzwyczajenia bądź z uwagi na sąsiedztwo ważniejszych obiektów kultury.

W ostatnim etapie prowadzonych badań zauważono, że konieczne jest sformułowanie wytycznych, rekomendacji i wniosków dla praktyki planistycznej. Z pewnością warto w dokumentach strategicznych zwracać uwagę na ujęcie przestrzeni publicznych w system. Parki i place stanowią powierzchniowe elementy tego systemu, ciągi komunikacyjne i korytarze ekologiczne – liniowe, a obiekty kultury czy innych usług oraz niektóre obiekty inżynierskie – punktowe. W systemie tym nawet najdrobniejsze elementy (punkty) są ważne, czasem w niektórych obszarach miasta mogą być nawet jedynymi przestrzeniami publicznymi. Dążeniem planistów powinno być wzbogacanie systemu o różne (wszystkie) elementy. Każda przestrzeń publiczna powinna być kształtowana nie tylko pod względem estetycznym, ale przede wszystkim z myślą o aspektach socjologicznych, komunikacyjnych, kompozycyjnych, przyrodniczych i kulturowych. Tylko tak szerokie spojrzenie może się przyczynić do tworzenia miejsc atrakcyjnych, dostępnych, zdrowych i pełnych życia. Zaniedbania w którymkolwiek z aspektów prowadzą do popełniania błędów projektowych.

Zaproponowane przez studentów metody pracy okazały się przydatne w badaniu przestrzeni publicznych. Jednym z celów projektu było zbudowanie zestawu narzędzi do przeprowadzania badań. Typowe metody pozyskiwania informacji, takie jak studia literatury, inwentaryzacja terenu, sondaż diagnostyczny czy wywiad pogłębiony są uniwersalne i zwykle sprawdzają się w warsztacie urbanistycznym. Warto jednak przy tym podkreślić, jak ważne znaczenie ma dobre przygotowanie się do przeprowadzenia badań. Jeśli odpowiednio zostaną skonstruowane pytania w ankiecie, prawidłowo opracowane formularze do mapowania z dostosowaniem do tematu – to uzyskane wyniki badań, a zatem efekty pracy będą naprawdę wartościowe. Dodatkowo na uwagę zasługują mniej popularne metody pracy. W tym przypadku studenci wykazywali się wieloma ciekawymi i niekonwencjonalnymi sposobami pozyskiwania informacji. Zaproszenie do współpracy telewizji SETA czy grupy IMPRO, bądź zorganizowanie pokazu tańca lindy hop to inicjatywy, które z pewnością dostarczyły wiele interesujących wniosków. Dostosowanie metody macierzowej Leopolda do potrzeb badania przestrzeni publicznych pod wskazanymi aspektami pomogło usystematyzować prowadzone analizy i oceny.

Z pewnością nie przebadano wszystkich przestrzeni publicznych i nie zastosowano wszystkich możliwych metod, ale na potrzeby prowadzonego projektu i na możliwości techniczno-finansowe studentów dobór ten był właściwy i pozwolił osiągnąć założone cele.

BIBLIOGRAFIA

- Aleksander Ch., 2008, *Język wzorców. Miasta – budynki – konstrukcja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Cullen G., 2011, *Obraz miasta. Wydanie skrócone The Concise Townscape*, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”, Lublin.
- Czarnecki W., 1970, *Planowanie miast i osiedli. Sieć komunikacji miejskiej*, t. 5, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- Gehl J., 2009, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Wydawnictwo RAM, Kraków.
- Jak przetworzyć miejsce. Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*, [2005], Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków.
- Karta Przestrzeni Publicznej, 2009, III Kongres Urbanistyki Polskiej, Poznań 4–5 września 2009.
- Konarski A., 1983, *Zagadnienia komunikacji na terenie małych miast w Polsce. Rozszerzona notatka konsultacyjna*, Zarząd Główny Towarzystwa Urbanistów Polskich, Zespół Rzecznawców TUP, Wrocław.
- Konarski A., 2005, *Układy komunikacyjne. Zbiór podstawowych wiadomości z zakresu projektowania dróg i ulic*, Reprrotechnika, Wrocław.
- Lynch K., 2011, *Obraz miasta*, Archivolta, Kraków.
- Łukowicz J., Procesy i metody rewitalizacji: projektowanie systemu przestrzeni publicznej z wykorzystaniem wzorców projektowych Christophera Alexandra, http://www.struktura.eu/resources/Art_Przestrzen_publiczna_ChAlexander.html#AbiTOC13 (dostęp 6.11.2017).
- Mierzejewska L., 2011, *Przestrzeń publiczna strefy podmiejskiej (na przykładzie Poznania)*, [w:] M. Wdowicka, L. Mierzejewska (red.), *Problemy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań. Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna nr 15.
- Pluta K. 2012, *Przestrzenie publiczne miast europejskich. Projektowanie urbanistyczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa.
- Szafranek E., Paradowska M., Śliwa M., 2013, *Niezbędnik dyplomanta gospodarki przestrzennej. Zdobądź wiedzę, jak z powodzeniem i przyjemnością napisać i obronić pracę dyplomową*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Tazbir-Tomaszewska B. (red.), 1989, *Sieć uliczna*, Instytut Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Warszawskiej, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Łódź.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U. z 2004 r., nr 92, poz. 880.
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. z 2003 r., nr 80, poz. 717.
- Zapotoczny P., Studenci zbadają przestrzeń Opola. Czego szukają?, 31 marca 2015 r., http://opole.wyborcza.pl/opole/1,35114,17683102,Studenci_zbadaja_przestrzen_Opola__Czego_szukaja_.html (dostęp: 6.11.2017).

<http://urbnews.pl/przestrzenie-sieci-nowy-projekt-kngp-universytetu-opolskiego/> (dostęp: 6.11.2017).

Sonda zrealizowana dla KNGP, 2015, Studencka Telewizja Uniwersytetu Opolskiego (reporter Agnieszka Lisoń, zdjęcia Łukasz Grad, montaż Sandra Rachubik), <https://www.facebook.com/lukasz.sikora93/videos/830448347025471/> (dostęp: 6.11.2017).

LISTA OSÓB PROWADZĄCYCH BADANIA

1.	Weronika Bartyla (Klimek)	22.	Paulina Onyszkiewicz
2.	Regina Brzózka	23.	Patrycja Orzeszyna
3.	Krzysztof Bucher	24.	Małgorzata Ośliżło
4.	Patrycja Cieśla	25.	Anna Owsiak
5.	Anita Czapla	26.	Eliza Pawlak
6.	Grzegorz Dąbski	27.	Joanna Piontek (Świacka)
7.	Katarzyna Duda	28.	Damian Rodehau
8.	Patryk Dzienniak	29.	Łukasz Sikora
9.	Natalia Grabisch	30.	Dominika Skiba
10.	Ewelina Haduła	31.	Marta Stelmach
11.	Magdalena Jureczko	32.	Karolina Sykuła
12.	Monika Kaczmarczyk	33.	Żaneta Siemieniuk
13.	Daria Kowal (Ignasiak)	34.	Ewa Szostak (Hadyk)
14.	Szymon Kowal	35.	Agata Ślęzak (Golanowska)
15.	Dominika Kowalczyk	36.	Agata Trela
16.	Patrycja Kowalczyk	37.	Emilia Twardowska
17.	Anna Kwiatek	38.	Tomasz Węgrzyn
18.	Beata Mańska	39.	Maria Wojtoń
19.	Katarzyna Mielecka	40.	Gizela Wojtynek
20.	Joanna Mróz	41.	Natalia Zdulska
21.	Joanna Olewińska	42.	Izabela Żurawska-Cieśla

STUDENCKIE
zeszyty naukowe

zachęcamy do rozwijania
Twojego *dorobku naukowego*

PUBLIKUJ ARTYKUŁ
Z KAŻDEJ
DZIEDZINY NAUK
TO
ZYSKASZ

Student, absolwent:

- uczestnictwo w dyskusji naukowej – wymianie myśli i twórczych rozwiązań naukowych,
- zwieńczenie pracy i zaangażowania na różnych polach aktywności studenckiej,
- profesjonalny debiut dla osób rozpoczynających działalność naukowo-badawczą,
- zdobycie umiejętności związanych z procedurą wydawniczą,
- rozwój kariery zawodowej,
- realizacja celów rozwoju naukowego i zawodowego w sposób niestandardowy,
- wzbogacenie swojego życiorysu i dorobku naukowego,
- zdobycie cennych punktów przy wnioskowaniu o stypendium Rektora lub Prezydenta Miasta.

Nauczyciel akademicki:

- rozwój dorobku naukowego poprzez udział w redagowaniu i recenzowaniu SZN WEUO – funkcja Redaktora lub Recenzenta Naukowego Zeszytu,
- rozwój i potwierdzenie umiejętności dydaktycznych poprzez upowszechnianie wyników badań naukowych studentów i doktorantów,
- skuteczne osiągnięcie efektów kształcenia w zakresie kształtowania umiejętności badawczych studentów, także poza standardowymi zajęciami dydaktycznymi
- możliwość rozwoju interdyscyplinarnych badań i zacieśniania współpracy w środowisku naukowym.

UNIwersytet OPOLSKI
WYDZIAŁ EKONOMICZNY

REDAKCJA:

- 📍 Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Opolski
ul. Ozimska 46a, 45-058 Opole
- @ mkrasucka@uni.opole.pl
- ☎ (77) 40 16 897
- 🖥 szn.we.uni.opole.pl
- 📘 facebook.com/wydzialekonomiczny

szn.we.uni.opole.pl

Studenckie Zeszyty Naukowe mają charakter **Serii Wydawniczej** i są wydawane w formie elektronicznej.

Publikacja artykułów jest **nieodpłatna** - Autor nie ponosi żadnych kosztów związanych z publikowaniem artykułu.